

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**  
**МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**  
**ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**  
**КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ**

До захисту допустити:  
Завідувач кафедри

«\_\_» \_\_\_\_\_ 20\_\_р.

**Кваліфікаційна робота**

за освітнім ступенем «Магістр» на тему:

**«Роль США у боротьбі з наркотрафіком в Латинській Америці»**

студентки історичного факультету  
спеціальності 291 «Міжнародні відносини,  
суспільні комунікації та регіональні студії»,  
ОС «Магістр»

Терьохіної Анни Володимирівни

Науковий керівник:

Пахоменко Сергій Петрович, к. і. н., доцент  
кафедри міжнародних відносин та зовнішньої  
політики МДУ

Рецензент:

Шайхатдінов Андрій Загітович, к. і. н.,  
зав. кафедри природничо-наукових та  
гуманітарних дисциплін, доцент АМІ НУ «ОМА»

Кваліфікаційна робота захищена з оцінкою \_\_\_\_\_

Секретар ЕК \_\_\_\_\_

«\_\_» \_\_\_\_\_ 20\_\_р.

Маріуполь – 2020

## ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ НАРКОТРАФІКУ.....	9
1.1 Стан вивчення проблеми наркотрафіку в сучасному світі.....	9
1.2 Понятійно–категоріальний апарат та методологія дослідження.....	22
Висновки до розділу 1.....	32
РОЗДІЛ 2. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ НАКОРТРАФІКУ В США .....	35
2.1 Становлення і розвиток міжнародного права і співробітництва в сфері протидії незаконному наркотрафіку.....	35
2.2 Державна антинаркотична політика США у боротьбі з наркотрафіком в Латинській Америці.....	46
2.3 Державні методи та способи боротьби США з наркотрафіком в Латинській Америці .....	57
Висновки до розділу 2.....	68
РОЗДІЛ 3. ДОСВІД США У БОРОТБІ З ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКИМ НАРКОТРАФІКОМ.....	70
3.1 Нові тенденції боротьби з наркотрафіком у США.....	70
3.2 Динаміка та результати боротьби з латиноамериканським наркотрафіком.....	79
Висновки до розділу 3.....	88
ВИСНОВКИ.....	91
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	95

## ВСТУП

**Актуальність теми дослідження.** До початку ХХІ ст. наркотрафік став однією з основних транснаціональних проблем світової спільноти. Загрози, пов'язані з поширенням наркотрафіку та незаконним обігом наркотиків, зайняли основне місце в системі сучасних загроз людському розвитку. В останні два десятиліття зростає роль США у боротьбі з наркотрафіком в Латинській Америці, оскільки ця проблема набула вже глобального значення і для забезпечення безпеки держави в цілому і окремих його громадян зокрема, США запровадило заходи, що вживаються на національному рівні для громадської безпеки.

На засіданнях Ради Безпеки ООН питання боротьби з наркотрафіком обговорюються нарівні з проблемами боротьби з міжнародним тероризмом і зброєю масового знищення. Необхідність дослідження подібного явища пов'язана з теоретичною та практичною значимістю постановки проблеми створенням США ефективної і дієвої системи протидії наркотрафіку з країн Латинської Америки. Тому необхідно підкреслити, що проблема боротьби з наркотрафіком у всіх формах і проявах є питанням політичним. По-перше, незаконний обіг наркотиків, і міжнародний наркотрафік як його важлива складова частина підривають керованість сучасним суспільством. Вони ведуть до скорочення фактичної сфери діяльності офіційних, обраних законним шляхом влади; по-друге, в суспільстві посилюються конфронтаційні моменти, пов'язані з протистоянням альтернативних і офіційній владі з питань про обіг наркотиків; по-третє, дискредитується демократія як система суспільних цінностей.

Саме наркотрафік є так би мовити «артерією», що живить наркобізнес за допомогою незаконного перевезення, пересилання наркотичних засобів і психотропних речовин. Від того наскільки глибоко будуть вивчені закономірності існування цього антисоціального явища, залежить

ефективність заходів щодо його припинення, що і зумовило вибір теми цієї роботи.

При цьому в якості імперативної бази для визначення ролі США у боротьбі з наркотрафіком в Латинській Америці було застосовано офіційні документи Організації Об'єднаних Націй, на основі яких стало можливо встановити найбільш значущі особливості систем боротьби з наркотрафіком в Латинській Америці, здатних в свою чергу внести свій внесок в теорію політики і міжнародних відносин.

**Об'єктом** дослідження є суспільні відносини, які виникають в процесі створення Сполученими Штатами систем боротьби з наркотрафіком в Латинській Америці.

**Предмет дослідження** – роль США у боротьбі з наркотрафіком в Латинській Америці.

**Хронологічні межі** дослідження це період з моменту появи поняття «наркотрафік» в лексиконі ООН, тобто з 50-х років минулого століття, і до наших днів, коли проблема боротьби з незаконним наркотрафіком в країнах Латинської Америки почала хвилювати весь світ, та стала обговорюватися в дослідженнях політологів та аналітиків, присвячених різним аспектам його реалізації.

**Характеристика історіографічної та джерелознавчої бази.** Для досягнення поставленої мети і завдань, в роботі широко була використана джерелознавча база. Загалом, джерела з тематики наркотрафіку в країнах Латинської Америки представлені науковими статтями, іноземними електронними джерелами, а також нормативно-правовими актами та матеріалами для виступів наукових дослідників. Спеціальна наукова література на тему досліджуваної проблеми представлена науковими статтями, монографіями, матеріалами конференцій, також були використані статті в періодичних виданнях, блоки новин і матеріали Інтернет журналів.

Проблема боротьби США з незаконним наркотрафіком в країнах Латинської Америки вже десятки років не припиняє хвилювати світ, тільки

набирає все більшого поширення в суспільстві та між молоді. Цього питання торкається не мала кількість науковців, які, досліджуючи його, намагаються знайти причини та способи подолання такого шкідливого явища, як наркотрафік. Розвиток і наростання цих процесів об'єктивно викликають необхідність ефективного протистояння цьому явищу, що знайшло відображення в наукових працях багатьох вчених В. С. Батиргарєєва [2], В. М. Брижко [3], В. І. Борисова [4] В. О. Васільєвої [5], В. Д. Водніка [6], С. С. Горькавого [9], Н. А. Лужецької [14], С. Д. Максименко [15], А. Ф. Мельника [16], М. А. Погорецького [23], А. В. Савченка [26], Г. П. Ситника [27] та багатьох інших. Серед глобальних викликів і загроз в сучасному, розумінні серйозну увагу привертає проблема незаконного наркотрафіку та пов'язаної з нею злочинністю. Про це переконливо свідчить дослідження багатьох вчених, в тому числі зокрема це праці: Г. С. Гаджиєва [41], В. О. Жабського [45], Л. П. Макарова [50], А. А. Музики [18], В. І. Омігова [56], М. А. Погорецького [59] та інших.

У міжнародному аспекті для вирішення цієї, проблеми проведені широкі дослідження комплексу політичних, правових, і організаційних питань, що впливають з рішень міжнародних форумів, прийнятих на них конвенцій та інших правових актів, що відображають стан наркотизму в світовому масштабі і спрямованих на забезпечення і розвиток співпраці між державами з протидії даному негативному соціальному явищу. Важливе значення в сфері боротьби з наркотиками мають положення, що містяться в конвенціях ООН (Єдина конвенція про наркотичні засоби 1961 року з поправками [12], Конвенція про психотропні речовини 1971 року і Конвенції про боротьбу з незаконним обігом наркотичних засобів і психотропних речовин 1988 року [11], а також виявлені тенденції наркотизма і реакції світової спільноти на проблему розповсюдження та споживання наркотиків. Ці видання відрізняються комплексним підходом, цікавими узагальненнями і прогнозами, а також залученням багатого фактичного матеріалу.

**Мета і завдання дослідження.** Мета роботи полягає в поглибленні наукових знань і комплексному дослідженню ролі США у боротьбі з наркотрафіком в Латинській Америці, визначенні динаміки та результатів боротьби з латиноамериканським наркотрафіком.

Для досягнення поставленої мети були поставлені наступні завдання:

- встановити стан вивчення проблеми наркотрафіку в сучасному світі;
- розглянути понятійно–категоріальний апарат та методологію дослідження;
- проаналізувати становлення і розвиток міжнародного права і співробітництва в сфері протидії незаконному наркотрафіку в країнах Латинської Америки;
- охарактеризувати державну антинаркотичну політику США у боротьбі з наркотрафіком в Латинській Америці;
- встановити правову базу боротьби за наркотрафіком у США;
- визначити динаміку та результати боротьби з латиноамериканським наркотрафіком.

**Методи наукового дослідження.** Теоретичну основу роботи становить діалектичний метод пізнання, який забезпечив встановити причини виникнення, розвитку та способи поширення наркотрафіку в Латинській Америці. Формально-юридичний метод дозволив охарактеризувати традиційні методи боротьби з наркотрафіком як формою державної антинаркотичної політики. За допомогою системно-структурного методу було проаналізовано державну антинаркотичну політику США у боротьбі з наркотрафіком в Латинській Америці. Системно-функціональний метод застосовувався для вивчення проблеми створення США сучасної системи у боротьбі з наркотрафіком в Латинській Америці. За допомогою методу інтегрального аналізу було визначено динаміку та результати боротьби з латиноамериканським наркотрафіком.

**Наукова новизна отриманих результатів** полягає у таких пунктах:

- керуючись принципами історизму, об'єктивності, системності, було запропоновано відповідно до рекомендацій Офісу ООН з наркотиків і злочинності (UNODS), визначення поняття «наркотрафіку» як глобальна незаконна торгівля, пов'язана з вирощуванням, виробництвом, розповсюдженням і продажем речовин, які підпадають під дію законів про заборону наркотиків;

- обґрунтована позиція, щодо різноманітності латентних та не латентних факторів, які ускладнюють виконання програмах США з протидії та запобіганню наркотрафіку в Латинській Америці та державної антинаркотичної політики США в цілому. Вони належать до політичної, соціально-економічної та правової сфер і пов'язані з історичними традиціями та відображають внутрішньодержавну політику, діяльність органів державної влади та державного управління в тій чи іншій області в певний період: корупція, недосконалість законодавства, наркотероризм, війни, недоліки в діяльності правоохоронних органів;

- встановлено, що досвід США у запобіганні наркотрафіку з країн Латинської Америки охоплює цілий комплекс підходів - організаційних, методологічних, правових, соціальних, фінансових, адміністративних, виховних, освітніх та ін. Поєднання превентивних заходів, спрямованих на захист суспільства від нелегального розповсюдження наркотиків, з підтримкою США створює продуманий варіант серйозно-обмежувальної політики відносно незаконного наркотрафіку. В її основі - об'єднання зусиль проти незаконного наркотрафіку з діями щодо запобігання використанню наркотиків, що, безумовно, сприятиме зміцненню соціальної безпеки в цілому;

- запропоновано схему налагодження продуктивних міжнародних відносин з протидії наркотрафіку та перекриття каналів транспортування наркотичних засобів (психотропних речовин) через територію країн Латинської Америки, що включає в себе елементи, пов'язані з регламентацією загально-прийнятих стандартів, які використовуються в боротьбі з наркотрафіком.

**Практичне значення отриманих результатів.** Основні положення та висновки дослідження можуть бути використані у науково-дослідній сфері – положення та висновки кваліфікаційної роботи можуть бути основою для подальшої розробки концептуальних засад протидії США у боротьбі з накортрафіком в Латинській Америці; а також у навчальному процесі при розробці спецкурсу «Історія країн Азії, Африки та Латинської Америки»; вивченні курсу «Зовнішня політика США» та інших курсів і спеціальних курсів у навчальному процесі вищих навчальних закладів.

**Апробація дослідження.** Основні положення, результати дослідження, висновки і рекомендації були представлені в рамках Міжнародної науково-практичної конференції «Роль суспільних наук у забезпеченні стабільності розвитку глобальних світових процесів у XXI ст.» (Київська наукова суспільнознавча організація, 3-4 квітня 2020 р., с. 92-97); Міжнародної науково-практичної конференції «Пріоритети розвитку суспільних наук у XXI столітті» (Причорноморський центр досліджень проблем суспільства, 10-11 квітня 2020 р., с. 89-94); Всеукраїнської науково-практичної конференції «Суспільні науки та сучасність: актуальні питання» (Класичний приватний університет, 17-18 квітня 2020 р., с. 112-117).

**Структура дослідження визначена метою і завданнями.** Робота складається з вступу, трьох розділів, які включають 6 підрозділів, висновків та списку використаних джерел (105 найменувань). Обсяг основної частини роботи становить 94 сторінок.



# РОЗДІЛ 1.

## ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ НАРКОТРАФІКУ

### 1.1 Стан вивчення проблеми наркотрафіку в сучасному світі

Протягом останніх десятиліть у світі відбулися значні соціальні зміни. Закінчилася індустріальна і почалася постіндустріальна епоха розвитку людської цивілізації. У XXI столітті світове співтовариство зустріло нові виклики суспільного розвитку. Серед них особливо слід виділити безперервно зростаючий рівень наркотрафіку - одну з провідних загроз національній безпеці. За свідченням представництв Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) ця проблема вийшла в один ряд з такими проблемами, як світова ядерна війна і всесвітня екологічна катастрофа [49; 50; 60]. Актуальність проблеми національної безпеки в практиці сучасного суспільного життя викликана завдяки геополітичним умовам, крахом біполярної системи міжнародних відносин, а також появою загрози глобального масштабу, зокрема незаконного наркотрафіку.

Нелегальні наркотики завжди обґрунтовано вважалися серйозним соціальним лихом минулого століття і є підстави стверджувати, що це зло притаманне сьогоденню. Трансформація світової системи на зламі тисячоліть, поява нових загроз і небезпек як на локальному так і глобальному рівнях вимагає переосмислення основних підходів до забезпечення безпеки людини та суспільства в цілому та аналізу концептуальних заходів у боротьбі з наркотрафіком як невід'ємної складової національної безпеки окремо взятої держави. Встановлено, що наркотрафік набуває все більш значних масштабів, що в свою чергу призводить до вживання певних заходів безпеки як на національному так і на міжнародному рівні. Розроблення концептуальних підходів до безпеки, а також її інформаційного складника як на національному

так і на міжнародному рівні ускладнюється відсутністю єдиних поглядів у суспільстві на деякі базові цінності, інтереси та цілі. Багато також розбіжностей у трактуванні основних понять безпеки між практиками і науковцями у сфері політології, соціології, правознавстві.

На сьогодні склалися різні теоретико-методологічні підходи до дослідження безпеки. Так, досліджуючи проблеми безпеки, науковці як вітчизняних так і зарубіжних країн, приділяли увагу всебічній концепції основ теорії і політики національної безпеки. Серед них можна виокремити роботи таких вчених: О. Г. Арбатов, Є. П. Бажанов, О. С. Власюк, В. П. Горбулін, І. С. Іванов, А. Б. Качинський, Г. Г. Копилов, В. Л. Манілова, О. О. Прохожев, Г. П. Ситник та ін. Також слід звернути увагу на наступну групу вчених, які приділяли увагу дослідженню методологічних і концептуальних проблем безпеки людини, суспільства і держави. Ці вчені приділяли увагу у своїх працях системності, логічності понятійному апарату теорії національної безпеки: А. В. Возженніков, К. Х. Іпполітов, Б. Г. Слепцов, П. П. Тімохін, Л. І. Шершньов, Р. Г. Яновський. Разом з тим, виникає потреба в оновленні методологічних засад дослідження національної безпеки у боротьбі з наркотрафіком. З огляду на вищезазначене, необхідним є уточнення поняття «національна безпека», «загроза національній безпеці», «наркотрафік як загроза національній безпеці» та здійснення ретроспективного огляду зарубіжного досвіду формування концепцій протидії та запобіганню наркотрафіку.

Концепція безпеки в концентрованому вигляді являє собою систему офіційно прийнятих принципових поглядів держави і суспільства на цінності та інтереси, на способи і механізми захисту від потенційних та реальних загроз. Тобто успіх політики держави визначальною мірою залежить не лише від того, наскільки однозначно сформульовані та сприймаються суспільством національні цінності, інтереси та цілі, а й від чіткого розуміння обраних чи можливих шляхів, засобів, методів і способів їх реалізації в процесі державного управління національною безпекою [1, с.120].

Довгий час безпека беззастережно пов'язувалася з військовим потенціалом суб'єкта. Однак на сучасному етапі розвитку людство стикнулося з новими викликами й змушене зважати на безліч нових факторів, що визначають його розвиток. Змінилося й саме поняття безпеки. Стала очевидною її багатогранність, коли кожна із граней, як військова, так і політична, економічна, соціальна, екологічна відіграє свою роль. Сьогодні при створенні систем забезпечення безпеки соціально-економічної сфери необхідно враховувати інноваційні процеси, пов'язані з глобалізацією, регіональною інтеграцією, розвитком соціального виміру, високих технологій і інформатизацією суспільства. Поняття безпеки, що розширилося під впливом глобальних процесів, припускає досягнення балансу між її різними аспектами [1, с.125].

Національна безпека – це рівень захищеності життєво-важливих інтересів, прав і свобод особи, життєво-важливих інтересів суспільства, держави та її довкілля від зовнішніх та внутрішніх загроз [37, с. 53].

Деякі дослідники акцентують увагу на геополітичному аспекті національної безпеки [39, с. 245] і під безпекою розуміють передусім фізичне виживання держави, захист її суверенітету і територіальної цілісності, здатність адекватно реагувати на будь-які реальні та потенційні загрози зовнішнього характеру.

Загроза національним інтересам – обумовлене природною, зовнішньополітичною, внутрішньополітичною та будь якою іншою ситуацією виникнення реальної можливості заподіяння шкоди її національним інтересам, або закладення виразної тенденції до такого виникнення [3, с.70].

Варто зауважити, що якщо з переліком загроз безпеці держави визначитися відносно легко (їх ідентифікація відбувається на основі практики), то розробити методи та інструментарій протидії цим загрозам значно складніше. Додатковою проблемою є той факт, що часто ці загрози не є самостійними і комплексно негативно впливають на безпекову ситуацію. Дані загрози є взаємопов'язаними і взаємодоповнюючими. До того ж, вплив

цих загроз накладається на «традиційні» проблеми національної чи міжнародної безпеки держави. Розширення можливостей для «легальних» організацій та суспільних інституцій став можливим завдяки глобалізаційним процесам та інформаційно-комунікативним революціям та в свою чергу призвели фундаментальних змін, що надали широкі можливості також і для організацій та угруповань, які деструктивно впливають на розвиток суспільства [6].

Нація перебуває у стані безпеки, коли їй не доводиться приносити в жертву свої законні інтереси з метою уникнути війни і коли вона в змозі захистити у разі необхідності ці інтереси шляхом війни. Саме тому традиційне розуміння поняття «національна безпека» асоціює з оборонною стратегією (оборонною доктриною). Зокрема, на таких позиціях, фактично як синонім військової оборони країни, було вперше сформульоване і саме поняття «національна безпека», оскільки вона розглядалася, головним чином, у воєнно-політичному аспекті, насамперед стосовно оборони проти потенційного ворога та його стратегічних союзників. Вважалося, що принципово стану безпеки можна досягти лише завдяки безумовній та повній перемозі над ворогом.

З іншого боку, термін «національна безпека» є багатоаспектним і багатозначним. Багато сторін життя особистості, суспільства і держави можна розглядати під цим кутом зору. Як підкреслює К. Гаджиєв, національна безпека в широкому розумінні – «це забезпечення всім громадянам держави нормальних умов для самореалізації, захист їхнього життя, свободи і власності від посягань з боку окремої людини, організації або самої держави. Зрозуміло, економічний, соціальний, моральний стан суспільства, внутрішньополітична ситуація в країні не можуть не позначатися на здатності держави відстоювати свої інтереси і відповідно на стан його безпеки» [41, с. 354]. Така багатосторонність національної безпеки дозволяє класифікувати її види і говорити про безпеку або про гарантії прав і свобод особистості (громадянина), про суспільну, економічну, екологічну, військову, політичну,

інформаційну, соціальну, культурну, демографічну, енергетичну, продовольчу та інші види безпеки.

Багатостороннє розуміння національної безпеки показує, що нею займається не тільки силові структури, а всі органи і структури державної влади та управління. Так, майже у всіх державах функціонують Ради національної безпеки, які покликані координувати діяльність всіх державних органів, що забезпечують національну безпеку. Основні теоретичні погляди держав на національну безпеку, як показує практика більшості держав, затверджена у вигляді концепції як офіційно прийнятої системи поглядів і відповідних заходів щодо її забезпечення. Головною умовою при розробці такої концепції є врахування універсальних і загальноприйнятих у всьому світі стандартів і компонентів національного інтересу та національної безпеки, оскільки найвідомішим підходом до поняття «національна безпека» на сьогодні є підхід американських авторів теорії «національних інтересів». Цей підхід першим запропонував соціолог У. Ліппман, який вважав доцільним і виправданим визначити національну безпеку в категорії національного інтересу. Він писав, що «держава перебуває у стані безпеки, коли їй не доводиться приносити у жертву свої законні інтереси ...» [97].

Існують й інші підходи до розуміння національної безпеки, які різняться як за часом створення, так і за своєю суттю. Однак, аналіз публікацій із зазначеної проблеми дає можливість констатувати, що сьогодні зміна світоглядних уявлень щодо концептуальних підходів із забезпечення національної безпеки відбувається в усьому світі. Головними причинами цього є:

- критичний стан навколишнього середовища (природи);
- дестабілізуючий розвиток демографічних процесів у світі;
- дедалі більш виразні прояви і симптоми вичерпаності природних та енергетичних ресурсів;
- наявність у світі величезних запасів засобів збройної боротьби, розростання кількості збройних конфліктів у різних регіонах планети;

- зміна поглядів на роль, місце і можливості суверенної держави у забезпеченні національної безпеки та інші чинники.

- загрози міжнародній та національній безпеці, породжені глобалізацією, тероризмом, незаконною торгівлею зброєю, наркотрафіком.

Основою для успішної боротьби з наркотрафіком є реальне сприйняття та пізнання небезпек і загроз. Важливо об'єктивно систематизувати за мірою зрілості та мірою втрати, яку незаконний обіг наркотичних речовин може завдати особистості, суспільству, світовому співтовариству. Отже, події ХХ-го століття змінили багато уявлень про пріоритети міжнародної чи національної безпеки. Більшість дискусій на цю тему зараз розгорнулися навколо питання адаптації існуючих міжнародних структур безпеки до нових викликів та загроз сучасності та проблем встановлення нового світового порядку, який передбачає певний перегляд традиційних міжнародних норм і правил поведінки суверенних держав.

Проблема наркотиків, як предмет наукового пізнання, є багатовимірною, а дослідження наркотрафіку як загроза міжнародній та національній безпеці перетворилося на актуальну проблему в науці. Погляди на наркотрафік як загрозу національній безпеці в зарубіжних країнах суттєво відрізняються. Причини наявних розбіжностей із приводу безпеки від наркотрафіку – подвійного роду. Вони зумовлені різними уявленнями про те, яка безпека (у яких межах і за якими параметрами) потрібна державі. Інша причина – різні підходи та методи до боротьби з наркотрафіком. Тому визначення концепцій протидії наркотрафіку на сучасному етапі розвитку держав і суспільства належать до актуальних питань політичної теорії і практики.

З метою протидії наркотрафіку, було вжито декілька концепцій боротьби з цим явищем. Ліберальна доктрина протидії наркотрафіку та контролю за наркотичними речовинами є альтернативною доктрині заборонної і ґрунтується на принципі скасування заборони вживання і продажу наркотиків в немедичних цілях. Всупереч широко поширеній думці, ліберали не є купкою бандитів і шарлатанів, які прагнуть затопити весь світ

наркотичним дурманом на радість мафіозним структурам (як їх часто і не без успіху представляють їхні опоненти - які забороняють взагалі будь які операції з наркотиками), а досить потужним гуманістичним рухом з міцною теоретичною базою і священним прагненням позбавити людство від брехні, лицемірства і згубних результатів заборонних систем боротьби з наркоманією.

Сьогодні в світі діють чотири основних міжнародних організації, що мають на меті пом'якшити сучасну репресивну політику по відношенню до наркотиків і перенести центр уваги громадської думки в площину народного здоров'я. Це Європейський рух за нормалізацію наркотичної політики (англ. European Movement for the Normalization of Drug Policy - EMNDP, фр. Mouvement europeen pour la normalisation des politiques sur les drogues - MENDP), Радикальна анти заборонна координація (Coordination radicale antiprohibitionniste - CORA), Антизаборонна Міжнародна Ліга (Ligue Internationale Antiprohibitionniste - LIA) і, нарешті, американський Фонд наркотичної політики (Drug Policy Foundation - DPF) [74, с.218]. Подібні організації, але діючі вже на державному рівні, існують в Швейцарії, Бельгії, Великобританії, Канаді, Іспанії, Голландії, Італії та Німеччині.

Ідеологами і натхненниками міжнародного руху за лібералізацію наркотиків є такі авторитетні діячі науки і політики, як Нобелівський лауреат по економіці 1976 року Мільтон Фрідман (FRIEDMAN), мер Балтімора Карл Шмоук (SCHMOKE), сенатор від демократичної партії США Джозеф Галібер (GALIBER). Рух підтримують мери кількох великих європейських міст, головні редактори видань The Economist, The Independent, Harper's magazine та інші видатні люди. Безсумнівно, найвідомішим з них є колишній державний секретар Сполучених Штатів Америки Джордж Шульц (SHULTZ). Він першим з політичних фігур великого масштабу взяв на себе сміливість публічно засудити даремну війну з наркотиками. У своєму виступі перед слухачами Стенфордської школи бізнесу 7 жовтня 1989 року Джордж Шульц заявив, що зусилля, які витрачають США та інші країни для протидії наркотикам шляхом заборонно-репресивних заходів, пропадають даремно,

тому що «концептуальна база сучасної системи боротьби з наркотиками слабка» [105]. Він сказав, що сам був колись ветераном цієї війни і вірив у правильність заборонної стратегії. Але тепер Шульц віддає собі звіт в тому, що репресії не можуть зупинити поширення наркоманії, і єдиним способом зменшити насильство і розширення чорного ринку наркотиків, що викликаються їх нелегальним становищем, є «легальна торгівля наркотиками на певних ділянках за ціною, близькою до вартості їх виробництва» [100, с. 34]. Колишній американський держсекретар зазначив також, що мало хто з політиків наважується відкрито розділяти його переконання, і причиною цього є звичайнісінький страх перед легалізацією наркотиків, який штучно викликається і підтримується тими, кому вигідна війна з наркотиками.

Дійсно, рух за легалізацію наркотиків відчуває жорсткий моральний пресинг з боку прихильників вже розвинутою і усталеною системою їх заборони. Під градом звинувачень у всіх смертних гріхах (згадаємо Г.Г.Сілласте: «легалізація - значить, наркотизація населення»), ліберали знаходяться в ізоляції і рідко мають можливість висловити свої аргументи.

Ліберальна доктрина протидії нарктрафіку та контролю за наркотичними речовинами має широкий спектр різних теорій, які відрізняються один від одного ступенем радикальності пропозицій. До ліберальних теорій протидії наркотрафіку можна віднести:

- французький вчений Ф.Кабаллеро називає їх лібертерними, тобто анархічними (18), що виступають за безумовне право людини вживати будь-які наркотичні субстанції і неприпустимість будь-якого контролю за їх вживанням;

- «психоделічна теорія» професора Гарвардського університету Тімоті Лірі [13],

- теорія так званого «Соціально інтегрованого вживання» Зінберг (ZINBERG) і Гардінга (HARDING) (20) або радикальні висновки американця Томаса Сзаца [104].



Отже розглянемо дві основні орієнтації наукового наркотичного лібералізму - теорії декриміналізації і легалізації наркотичних засобів.

Декриміналізація (англ. Decriminalization, фр. Depenalisation) порушення законодавства про наркотики - рішення, запропоноване у так званій теорії аболіціонізму (від англ. слова abolition - скасування), представником якої є голландський кримінолог Халсман (HULSMAN). Він заперечує доцільність покарання за правопорушення в цілому [91] і його користь в області наркоманії зокрема [92].

В загальному плані, Халсман засуджує безглуздість кримінальної системи, яка винаходить, фабрикує злочини та правопорушення без будь-якого зв'язку з реальністю. На думку автора, в більшості випадків порушення кримінального законодавства саме закон створює злочинця, «занурює» його в незаконну діяльність, відправляє його до в'язниці, маргіналізує його і виключає його з товариства. Вчений стверджує навіть, порівнюючи ситуацію в Голландії і США, що існує прямий зв'язок між кримінальним покаранням і зростанням насильства: кримінальна система з репресивним механізмом покарання, взаємодіючи із суспільством, сприяє поширенню насильства в ньому. Отже, декриміналізація, тобто скасування покарань за правопорушення, є способом зменшити це насильство. При цьому Халсман вважає, що скасування кримінальних санкцій за порушення законів не призведе до збільшення рівня злочинності. Він пропонує замінити кримінальне покарання заходами адміністративного втручання або виправленням правопорушників за допомогою цивільного перевиховання.

В області незаконних наркотиків теорія аболіціонізму пропонує усунути покарання (декриміналізувати) за всі порушення законів про наркотики, так як ці правопорушення штучно створюються правом. Криміналізація (встановлення кримінальних санкцій за той чи інший вчинок) вживання, виробництва, торгівлі тощо наркотиками веде до появи «вторинних» ефектів (незаконний обіг, злочинність, санітарні ризики ...), які, в соціальному плані,

небезпечніше ефектів «первинних», що викликаються самими наркотичними речовинами.

На підтвердження своєї теорії Халсман приводить практичний приклад: Сполучені Штати, держава з найжорсткішим репресивним апаратом боротьби з наркотиками, є одночасно і країною, найбільш за все в світі ураженою наркоманією і наркобізнесом. Навпаки, Нідерланди, які проводять в цій сфері ліберальну політику, зокрема, проявляючи терпимість до вживання і продажу «легких» наркотиків, зуміли, на думку дослідника, знизити ризики наркоманії і обмежити розширення незаконного наркобізнесу.

Втім, автор не має ілюзій щодо загальної і повсюдної декриміналізації наркотичних засобів. Він пропонує рухатися поетапно: спочатку скасувати кримінальне покарання за вживання наркотиків, а потім - за торгівлю і виробництво. Можна також розбити на ступені декриміналізацію вживання: спочатку вивести з нелегальності канабіс, потім інші заборонені речовини.

Ідеї Халсмана вписуються в більш загальну лінію теорії декриміналізації, що передбачає варіанти: можна, наприклад, скасувати покарання за вживання, але не скасовувати за виробництво і продаж тощо. Принаймні, всі точки зору «декриміналізаторов» сходяться на одному: покарання людей за те, що вони приймають наркотичні засоби, бути не повинно. Необхідно позбавити наркоманів і споживачів наркотиків від постійної загрози порушення їх прав і свобод та вторгнення держави в їх приватне життя. Крім того, деякі ліберали протестують проти будь-яких примусових заходів по відношенню до наркоманам, наприклад їх примусового лікування від цієї недуги. Така, наприклад, позиція т.зв. «Французької медичної доктрини», очолюваної доктором Олівенштейном [76].

Стратегія лібералів представляє декриміналізацію наркотичних засобів перехідним ступенем до їх більш вільному режиму звернення в немедичних цілях: легалізації.

На відміну від декриміналізації, яка обмежується толерантністю репресивних органів держави до наркоманії та порушень антинаркотичних

законів, легалізація наркотиків передбачає комерціалізацію цих продуктів в умовах їх легального обігу. Якщо політику декриміналізації можна реалізувати в умовах заборонних систем стримування наркоманії, то легалізація означає кінець заборони наркотиків і перехід до їх легальному продажу в немедичних цілях. Легалізувати наркотики - значить не тільки прийняти можливість їх не покарання за вживання, а й організувати, регламентувати порядок торгівлі ними.

Ось тут-то і встає найголовніша проблема легалізації наркотичних засобів: як правильно організувати таку легальну торгівлю? Адже необхідно забезпечити і індивідуальні свободи наркоманів, і інтереси суспільства одночасно. Питання ускладнюється ще й тим, що кожний наркотичний засіб має свої особливі властивості і тому вимагає спеціальної регламентації. Неможливо, наприклад, виробити єдиний порядок легального продажу для тютюну і для героїну, оскільки спосіб їх виробництва, вживання, кількість разової дози, токсичність і т.д. сильно різняться.

Незважаючи на це, загальні принципи торгівлі різними наркотиками встановити все-таки можна. Всі наркотичні засоби мають єдину юридичну природу. Вони: а) психоактивні речовини, що впливають на центральну нервову систему людини, б) можуть викликати фізичне і / або психологічне звикання, в) є причиною санітарних і соціальних проблем. Зауважте, що всі ці характеристики підходять не тільки до нині забороненим наркотиків, але і до легалізованим тютюну і алкоголю. Виходячи з перерахованих властивостей наркотиків, потрібно виробити політику їх легалізації таким чином, щоб врахувати кожне з цих властивостей. Не можна допустити абсолютної свободи торгівлі наркотиками, так як в цьому випадку вищезгадані характеристики можуть привести до сумних результатів. З іншого боку, неможливо залишити наркотичні засоби в забороненому вигляді, оскільки цей метод контролю за ними не менш згубний.

Вихід з цієї ситуації полягає в проведенні проміжної між нереальністю вирішення проблеми наркоманії шляхом заборон і репресій і

безвідповідальністю безконтрольної торгівлі в умовах легалізації політичної стратегії. Таке рішення пропонує французький професор права Франсіс Кабаллеро (CABALLERO), оформляючи його в вигляді «теорії пасивної торгівлі» (*theorie du commerce passif*) [77].

Принципи теорії пасивної торгівлі ґрунтуються на визнанні того факту, що наркотики є товаром, відмінним від інших. На відміну від інших продуктів, наркотики не потребують таких властивих звичайній торгівлі атрибутів, як реклама, просування товару на ринок, стимулювання попиту тощо. До того ж, суспільство і сама не зацікавлена у всьому цьому. Тому легальну торгівлю необхідно позбавити цих інструментів комерційної агресивності, зробити її «пасивною». Це можна зробити наступними способами:

1) Встановити державну монополію на виробництво та продаж наркотичних засобів. Класичний недолік всіх держмонополій - відсутність комерційного динамізму - перетворюється тут в гідність, тому що ніякого заохочення розвитку торгівлі наркотиками бути ні в якому разі не повинно. Зате держава отримати таким чином контроль за всіма стадіями обігу наркотиків і витіснить з цього обороту кримінальні структури. На міжнародному рівні торгівля наркотиками теж буде контролюватися державами на зразок сьогоденного контролю обігу наркотиків для медичних і наукових потреб.

2) Ввести обмеження на свободу виробництва та продаж наркотиків за допомогою їх «пасивізації»: усунути будь-які методи стимулювання попиту і обсягу продажів - рекламу, конкуренцію між виробниками, торгові марки, вивіски, формування клієнтури і т.д.

3) Строго регламентувати правила вживання наркотичних засобів: ввести обмеження на вживання в громадських місцях, при управлінні транспортним засобом та ін. Тут правила будуть встановлюватися національними законодавствами відповідно до їх традиціями.

4) Держави повинні проводити активну інформаційну та виховну політику. Попит на наркотики буде зменшуватися під впливом пропаганди

здорового способу життя засобами масової інформації, системою освіти, соціальними працівниками і т.д.

Франсіс Кабаллеро стверджує, що, поширена на всі (заборонені і дозволені) наркотичні та психотропні речовини, система легальної, але контрольованою торгівлі може стати компромісом у суперечці прихильників і противників заборони наркотиків. Дійсно, його теорія пасивної торгівлі з одного боку, задовольняє цілі лібералів (дотримання прав і свобод людини, задоволення бажання окремих індивідів вживати змінюють їх психічний стан субстанції), а з іншого боку, не суперечить прагненням заборонникам (зберігається і навіть посилюється контроль за розповсюдженням наркотиків, надається можливість зосередитися на лікуванні і попередженні наркоманії). При цьому знімається маса проблем, що викликаються негативними наслідками функціонування заборонних систем: усувається чорний ринок наркотиків, його доходи передаються державі, яке може пустити ці кошти на лікування наркоманів, знижується суспільна напруга, пов'язана зі злочинністю і насильством і т.д. Нарешті, вирішуються проблеми, викликані тютюном і алкоголем, які теж будуть поставлені в рамки пасивної торгівлі.

Отже, на сьогоднішній день рівень наркоторгівлі і вживання наркотиків такий великий, що багато експертів припускають, що легалізація може знизити це зростання за рахунок того, що великі наркоторговці будуть вже не зацікавлені в цьому ринку і почнуть шукати нові ніші для свого бізнесу. Однак слід не погодитись з цією думкою, тому що легалізація наркотиків підвищить рівень злочинності. Під впливом наркотиків здійснюють в шість разів більше вбивств, нападів, легалізація послабить рівень охорони здоров'я, збільшить поширення таких захворювань, як СНІД, наркотики стануть загальнодоступними.

## 1.2 Понятійно–категоріальний апарат та методологія дослідження

Дефініція «наркотрафік», в залежності від застосування представниками різних галузей та сфер діяльності, має різне тлумачення. Так, наприклад з точки зору правознавців та політологів, одні автори (Р. О. Авакян, О. В. Колесник, М.Г. Ікрамова та ін.) не проводили відмінності між поняттями «наркотрафік» і «незаконний обіг», включаючи в визначення «наркотрафіку» незаконне прилучення до наркотиків і вчинення злочинів, як загальнокримінальної, так і злочинів, пов'язаних з незаконним розповсюдженням наркотиків [33]. Наркотрафік як система незаконного розповсюдження наркотиків із метою одержання надприбутку, перебуває у постійному протистоянні до системи державного управління будь-якої держави, послаблюючи діяльність органів публічної влади, державних установ та організацій, впливає на зниження довіри до владних інституцій населення.

Інші вчені (А. А. Габіані, Г. М. Меретуков, В. А. Жабський, В. Н. Смітєнка і ін.) використовували термін «наркотрафік» при визначенні поняття незаконного обігу наркотиків, роблячи акцент не на медичному, а на юридичному аспекті проблеми [48]

На думку В. А. Жабського, при визначенні поняття наркотрафіку слід виходити з того, що за своєю правовою природою це явище загально-соціальне, що включає в себе поняття «наркоманія», «розповсюдження наркотичних речовин», «незаконний обіг наркотиків», «наркобізнес». «Наркотрафік, - пише він, - кримінально-правовий та кримінологічний інститут, що включає в себе розповсюдження, а також діяння, спрямовані на незаконний обіг наркотичних речовин, за які передбачена кримінальна відповідальність [45]. Цю ж позицію займає Т. М. Зайко, яка з посиланням на Р. О. Авакяна зазначає, що антисоціальна поведінка, пов'язана зі зловживанням наркотичними засобами, входить зміст поняття «наркотрафік» [46].

Слід погодитися з висловленою в юридичній літературі оцінкою розмежування понять «наркотрафік» і «незаконним розповсюдженням» [56]. Воно має науковий, методологічний і практичний смисли. З їх відмінностей випливають неоднорідні методи вивчення, дослідження що стоять за ними явищ, їх причин і наслідків, а також і різні способи впливу на явища, їх причини та наслідки.

Наприклад, Т.А. Боголюбова і К.А. Толпекін приводили кілька аргументів на користь розмежування розглянутих понять «наркотрафік» і «розповсюдження наркотичних речовин», з якими цілком можна погодитися. Так, на їхню думку, «... наркотрафік - соціальне явище, сутність якого полягає в залученні до вживання наркотиків окремих груп населення». При цьому вони вважали за необхідне здійснення комплексного підходу до вирішення проблеми [38, с. 79].

Можна навести й інші дефініції «наркотрафік», наприклад:

- це «соціальне явище, сутність якого полягає в залученні до споживання наркотиків окремих груп населення» [38, с.82];

- «негативне соціальне явище, обумовлене несприятливими умовами зовнішнього середовища і антигромадської орієнтацією особистості, яке виражається в незаконному, умисному розповсюдженні наркотичних засобів, що заподіює шкоду здоров'ю людини і представляє небезпеку для суспільства» [61, с.8];

- «негативне соціальне явище, що включає соціальний, правовий, кримінологічний, економічний, біологічний і екологічний елементи (аспекти), що зачіпають відповідно соціальну, правову, кримінологічну, економічну, біологічну та екологічну сфери, що виражається в захворюваності наркоманією і сукупності протиправних діянь, пов'язаних з наркотиками, що здійснюються з метою добування коштів для подальшого придбання наркотиків або в стані наркотичного сп'яніння» [42, с.25-26];

- «передбачена законом сукупність діянь, що вчиняються з використанням наркотичних речовин і зазіхають на здоров'я населення і

громадську безпеку» .... а з економічної точки зору, наркобізнес: зумовлює розширення тіньового сектору економіки та несплати податків до державного бюджету; сприяє зростанню корупції не тільки серед чиновників та політиків, а й серед працівників правоохоронних та судових органів; позначається на погіршенні криміногенної обстановки у країні» [62, с. 24 - 25];

- «будь-які суспільно небезпечні, протиправні дії з наркотичними засобами, які посягають на здоров'я і життя людей, суспільну безпеку, державну, громадську або особисту безпеку, нормальну діяльність органів держави» [56, с. 8];

- «наркотизм як соціальне явище являє собою процес наркотизації, прилучення до наркотиків певних верств населення» [57, с.253].

Серед ґрунтовних досліджень проблемних питань методології, теорії та практики боротьби з незаконним наркотрафіком вирізняються:

- проблемні питання виникнення наркотрафіку та механізмів поширення наркотичних речовин вітчизняними науковцями розглядається переважно у контексті забезпечення законності й правопорядку, охорони здоров'я та соціального забезпечення. Їх аналізу присвячено праці В. Водніка [7], Л. Волонтир, О. Кокуна, С. Максименка [15], О. Мельника [16], О. Сердюка, О.Хитрої [30].

- дисертаційне дослідження Т.В. Сьомик (2004 р.), у якому розповсюдження наркотиків розглядається як чинник деструктивного впливу на суспільний розвиток, економічну та політичну стабільність держави;

- дослідження О.В. Худоби стосовно удосконалення механізмів формування та реалізації державної політики у сфері протидії епідемії ВІЛінфекції/СНІДу та наркоманії в Україні (на прикладі Львівської області) (2008 р.) [31; 32; 72];

- кримінологічні засади та механізм протидії наркозлочинності вивчалися Я.В. Ступником (2011 року) [28].

Ряд авторів [13; 14], вказують на те, що «наркотрафік» виступає важливою ланкою в механізмі наркоіндустрії, що знаходяться між



нарковиробництвом і наркоспоживанням. Саме наркотрафік забезпечує роботу даного механізму по замкнутому циклу, де кожен етап є логічним продовженням попереднього і основою для успішної реалізації наступного. Вони пояснюють значну роль наркотрафіку в механізмі наркоіндустрії тим, що транспортування наркотиків виступає невід'ємною умовою існування економічного, соціокультурного та технологічного аспектів наркозагрози і має взаємозв'язок з наступними елементами наркоіндустрії:

- нарковиробництво, обумовлене політичною кон'юнктурою держави або регіону, яка формує не тільки сприятливі умови для виробництва наркотиків, а й, в суті, установку країни на таку модель політичного існування. Дана модель властива для такого планетарного центру масштабного нарковиробництва героїну, як територія Латинської Америки;

- наркобізнес, детермінований надприбутками, які отримуються від незаконного обігу наркотиків та виступає джерелом дефіцитної ліквідації для світової банківської системи і невід'ємним сегментом сучасної монетарної системи. Висока рентабельність наркобізнесу фактично детермінувала його повну монополізацію організованими злочинними організаціями, що створюють налагоджену індустрію виробництва і наркотрафіку. Посилюється специфічний фінансово-економічний феномен - підвищення за рахунок участі в транснаціональному наркобізнесі фінансово-економічної автономності аж до самодостатності організованих злочинних співтовариств. Як точно зазначає А. Ц. Хата, наркомережа, це мережа, яка викачує гроші з наркоспоживачів, що підключена практично до кожного дому, а наркотрафік з'єднується з іншими мережами і їх потоками, що забезпечує успішний розвиток транснаціонального наркобізнесу [69].

- соціальний наркотизм, функціонально тісно пов'язаний з все ще високим попитом на наркотики і значною смертністю від їх вживання, недостатньо ефективною системою реабілітації та ресоціалізації наркозалежних людей, криміналізацією суспільства за рахунок стабільно високої питомої ваги скоєних суспільно небезпечних діянь, «включених» в

вуличну дистрибуцію наркотиків, які виступають засобом «платоспроможності» наркоспоживачів і створюють умови для організованого немедичного споживання наркотиків;

- кримінальна наркотехнологія, що формується під впливом потреб розширення і зміцнення наркоіндустрії і спрямована на протидію зовнішнім загрозам нарковиробництво і наркотрафіку, на формування транснаціональної наркозлочинності, генерування корупції, екстремізму і терористичної активності в державах, в першу чергу наркотранзиту, організацію магістральних переміщень наркотиків, блокування діяльності міжнародних організацій і ескалацію парамілітарних угруповань, які беруть участь в боротьбі за ринки наркозбутом, а також силова протидія в операціях, що проводяться правоохоронними органами держави.

Незаконний наркотрафік, який досить успішно регулюється наркобізнесом (організованим сегментом, структурою за своїми правилами існування та збагачення), у всьому світі демонструє тенденцію до зростання. Набуваючи транснаціонального характеру, маючи у розпорядженні найсучасніші технології та відповідну технічну оснащеність для злочинних угруповань, навіть власну розвідку та контррозвідку, вони протиставляють правоохоронним і судовим органам найновітніші форми і методи протидії. Окрім цього, наркобізнес, як один із найбезпечніших видів організованої злочинності, загрожує не тільки безпеці окремої країни, а й планетарній загалом [22, с. 101].

Таким чином, наркотрафік як загально соціальне явище та його складові елементи (наркобізнес – протиправна організаційна підприємницька діяльність, як один із каталізаторів корупції, що створює величезні прибутки), які окремо та в сукупності створюють не тільки потенційні, але й реальні загрози національній безпеці, оскільки супроводжується різким зростанням злочинності. Впливаючи на якість нашого генофонду (наркоманія може успадковуватися), призводить до знищення економічного та інтелектуального потенціалу держави, врешті-решт, нашого майбутнього.

Слід сповна погодитися з С. Максименко, що очевидними причинами не ефективності подолання наркоманії, як і десятиліття тому, є: неефективність боротьби силових структур з наркобізнесом; розпорошеність зусиль, відсутність окремої державної установи, яка б займалася виключно профілактикою та допомогою людям у позбавленні від наркотичної залежності, мала для цього необхідні повноваження, організаційні та фінансові ресурси, чітку і докладну програму дій інших державних та громадських організацій; нестача кваліфікованих спеціалістів; невідповідність державних і громадських програм, спрямованих на профілактику і подолання наркоманії, реаліям нашого суспільства та можливостям його розвитку на найближче десятиліття [15, с. 2 - 3].

Дослідження проблемних питань боротьби з наркотрафіком у зв'язку з переростанням її на одну з глобальних загроз сучасності є предметом широкого розгляду не тільки українських, а й зарубіжних вчених. Серед зарубіжних дослідників, які досліджували проблему наркотрафіку та надавали їй певного визначення, можна виокремити Т. Масуме, Р. Геннінга, Ф. Кевіна, які розуміли під наркотрафіком «сукупність маршруту переміщення, використовуваних транспортних засобів, способів приховування наркотиків, в тому числі при перетині державних і митних кордонів, а також осіб, які беруть безпосередню участь в незаконній транспортуванні та причетних до забезпечення її безпеки» [98, с. 43-49]. Оскільки дана проблематика має міждисциплінарний характер, то різні аспекти цього питання вивчалися представниками галузевих правових дисциплін, психологами, педагогами, медиками, біологами, соціологами та ін., а також практиками, тими, хто безпосередньо стикається з наркотрафіком. Зокрема, праці Ю.М. Антонян [36], О.М. Джуша [10], О.Ф. Долженкова, Г.В. Зазуліна [47], А.Ю. Ковальчук, А. А. Музики [18], М.А. Погорецького [22], Г.М. Пушкар [24], Л.В. Сороки, В.В. Тонков [67], Є. В. Фесенка, Р.Ф. Черниш [23] та ін. стали підґрунтям для вивчення досвіду США з реалізації державної політики щодо боротьби з наркотрафіком в

країнах Латинської Америки, визначення провідних тенденцій її запобігання і протидії незаконному обігу та вживанню наркотиків як невід'ємної частини національної безпеки.

Сучасний стан науки характеризується співіснуванням широкого спектра методологічних установок, наявністю великої кількості різних підходів та методів пізнання такого процесу як наркотрафік. У дослідженні систем боротьби з наркотрафіком пріоритетне місце займає функціональний, або ситуаційно-факторний, аналіз системи. Тому вважаємо за доцільне обґрунтувати необхідність інституціонального підходу дослідження характеру соціально-правових відносин у сфері боротьби з наркотрафіком. Для наукової дискусії пропонуємо підхід, пов'язаний з упровадженням методології інституціоналізму в боротьбі з наркотрафіком як головної задачі національної безпеки. Адже саме інституціоналізм є методом соціальної науки, яка використовує інститути для того, щоб знайти послідовності соціальної, політичної, економічної поведінки і зміни в часі. Це порівняльний підхід до вивчення всіх аспектів людських організацій, а в нашому випадку ще й можливість визначити роль США у боротьбі з наркотрафіком в Латинській Америці.

При дослідженні соціально-правових інститутів систем боротьби з наркотрафіком, можна стверджувати про вирішення основних завдань, які доцільно розподілити на кілька груп. Так, до першої групи відноситься такі завдання: створення системи теоретичних положень, що становили б зміст, тобто жорстке ядро, методології інституціоналізму систем боротьби з наркотрафіком. саме в такий спосіб може бути розв'язана проблема вибору методологічної основи наукового дослідження систем боротьби з наркотрафіком, на що вказує викладених у світовій науковій літературі використані методологічні підходи. Для отримання інституціональних знань систем боротьби з наркотрафіком переосмислити положення нині домінуючої класичної парадигми Декарта - Ньютона. Ця теорія виникла на ґрунті критики схоластики й утвердилася як перша справді наукова система знань про

природу і світ, принципи його пізнання і привела до кардинальних змін у житті людства. Разом з тим за останнє століття були сформовані нові підходи та принципи наукового пізнання, що дали можливість глибше і точніше розкривати об'єкти пізнання. Кожна наука використовує свою методологію та включає фундаментальні фундаментальні положення, що використовуються як аксіоми дослідження, прийняті схеми пояснення процесів, що відбуваються в певному об'єкті, методи пізнання, характерні для певної науки, критерії оцінювання рівня науковості отриманих знань [17, с. 42]. Єдиного розуміння методології в науковій літературі немає. Аналіз основних точок зору на цю проблему здійснив С.В. Мочерний. Узагальнивши їх, учений сформулював визначення цього поняття: «Методологія - це система різноманітних методів, засобів і прийомів наукового пізнання (передусім принципів, законів та категорій) та наука (або вчення) про цю систему» [17, с. 43]. Проблема сучасної науки з державного управління національною безпекою - формування таких підходів та принципів до досліджень, які адекватно відображають процеси забезпечення безпеки людини, суспільства, держави [27].

Друга група завдань включає дослідження причин, природи, форм взаємодії суб'єктів боротьби з наркотрафіком з іншими структурними елементами суспільства. За природою взаємодія передбачає свідому координацію власних цілей та дій суб'єктів, формування спільних цілей і тому завжди відрізняється за характером, формами та напрямками. Методологічно ця проблема може бути розв'язана лише на принципах інституціоналізму в рамках свідомо створеної і реально функціонуючої, динамічної систем боротьби з наркотрафіком як однієї зі сфер суспільства. Наша гіпотеза полягає в тому, що емпіричний аналіз табу, культів, ритуалів, обрядів, звичаїв, традицій, норм, правил, принципів та інших артефактів, що безпосередньо пов'язуються із соціально-правовими інститутами забезпечення систем боротьби з наркотрафіком, робить правомірним припущення про їх універсальне походження і зміст. До вказаних вимог близька творча складова

теорії людської діяльності і діяльнісного підходу, яка активно розвивається в сучасній філософії, психології, соціології і відповідає постнеокласичним науковим стандартам саморозвитку і самоорганізації, нестійкості і нелінійності, міждисциплінарності [66]. На думку Л. Хольцмана, концептуальний каркас теорії діяльності, закладений К. Марксом, Л. Виготським та Л. Вітгенштейном, є настільки сучасним, що здатний активізувати постмодернізм [71]. Поділяє такий підхід В. Тамбовцев, на думку якого, теорія діяльності дає змогу істотно наблизити її до позицій неінституціональної теорії [65, с. 115-116]. Дж. Ходжсон переконаний в необхідності розробки «такої теорії людської діяльності, яка не спиралася б істотно або тим більше виключно на раціоналістичні механізми і передумови» [70, с. 159]. Як відомо, саме ці стандарти адекватні вивченню надскладних систем. Оскільки життєдіяльність є і способом їх впорядкування, і способом існування людини, то цілком правомірною видається гіпотеза про життєдіяльність як субстанцію, підставу і середовище інститутоутворення. Лише встановлення зв'язків між основними положеннями інституціоналізму, розкриття їх взаємозв'язку з практикою, подолання частковості знань дасть можливість йому утвердитися як практично орієнтована система боротьби з наркотрафіком.

Щоб визначити природну сутність боротьби з наркотрафіком, необхідно звернути увагу на два рівні пізнання суб'єктів забезпечення національної безпеки. Перший рівень - виявлення різних рівнів їх розміщення в умовах, коли система перебуває в статичному стані та спрямований на характеристику суб'єктів боротьби з наркотрафіком як структурних елементів системи національної безпеки. Цей рівень діє за напрямом – «виявлення закономірностей їх генезу, розвитку, аналіз факторів, що впливають на певні риси суб'єктів, встановлення структурних зв'язків, що дають змогу розкрити їх окремі характеристики» [35].

На другому рівні передбачається розгляд суб'єктів боротьби з наркотрафіком у реально функціонуючій та свідомо організованій системі

національної безпеки, з позицій динамічних змін, що в ній відбуваються. Тут суб'єкти забезпечення національної безпеки різних рівнів відіграють роль організаторів процесів забезпечення безпеки і виконують певні організаційні дії. Крім того, вони є носіями активних дій, джерелом рушійних сил руху системи національної безпеки. Оскільки їх діяльність і цілі потребують взаємного узгодження, активність суб'єктів які заважають розповсюдженню наркотрафіку проявляється у формі взаємодії з іншими суспільними суб'єктами, вони включені у складну взаємодію усіх сфер суспільства. Внаслідок взаємного впливу суб'єктів забезпечення національної безпеки їх природа набуває динамічності. Інтегрування всіх суспільних факторів активності суб'єктів забезпечення національної безпеки - національних інтересів, цінностей, стимулів, мотивів їх діяльності здійснюється в процесі свідомого створення відповідних суспільних інститутів [35].

Третя група завдань передбачає з'ясування специфіки зв'язків структури системи боротьби з наркотрафіком. Уперше, як зазначають В.С. Батиргарєєва та О.І Золотарьов, інтеграцію пізнавальної та предметно-перетворювальної діяльності людей дослідив О.О. Богданов у своїй видатній праці «Тектологія: (Всезагальна організаційна наука)», значимість якої ще необхідно усвідомити. Процес організації, а саме свідоме впорядкування елементів системи національної безпеки здійснюється через вплив на частини цілого і розглядається як організаційний вплив центру. Будь-якій системі притаманне впорядкування системи, питання організації як процесу впорядкування системи національної безпеки характеризує взаємозв'язок її складових із системою як цілісністю системою. На сьогоднішній день впливають сучасні умови, в яких головну роль у боротьбі з наркотрафіком відіграють держава та ринок, які реалізують важливі для кожного суб'єкта забезпечення національної безпеки функції. Застосування влади або створення інституціонального середовища – це є організаційні дії держави, які виступають у формі створення відповідних органів управління. Через механізм контролю за незаконним обігом наркотичних речовин - ринок

впливає на поведінку суб'єктів забезпечення національної безпеки. Слід відповісти на запитання: який саме зв'язок із складових структури системи боротьби з наркотрафіком є більш функціональним, ніж інші, більш «відповідальним» за впорядковану організацію та самоорганізацію цієї системи. Національні інтереси та спільні (колективні) цілі є головними для системи боротьби з наркотрафіком такою об'єднавчою засадою. Саме вони утворюють ядро цілісності [2].

Отже, суперечністю між стихійним проходженням процесів безпеки та їх організацією є причинами виникнення організацій безпеки (ООН), що також пов'язані з поглибленням суперечності суспільного розвитку, в тому числі і у сфері боротьби з наркотрафіком. Захист від розпаду забезпечується різними способами (стихійним і свідомо організованим) впливу цілісності на свої складові і ця суперечність відображає функціонування та розвиток суспільства як цілісної системи [2].

У підсумку зазначимо, що непослідовність дій та недосконалість систем боротьби з незаконним обігом наркотичних речовин є закономірним наслідком того, що немає чітко окреслених і науково виважених методологічних засад дослідження протидії наркотрафіку. Між тим, зміни структури та характеру суспільних відносин на національному рівні, що пов'язані з реалізацією прав і свобод людини, зумовлюють необхідність вироблення якісно нового методологічного підходу до створення дієвих систем боротьби з наркотрафіком. Таким чином, можна стверджувати, що питання методологічних засад дослідження систем боротьби з наркотрафіком в правових системах світу набуває особливої актуальності та потребує негайного вирішення. Тому важливим етапом процесу наукового пізнання є правильний, обґрунтований вибір методології та методів дослідження.

## **Висновки до розділу 1**

Наведений аналіз окреслює основні загрози наркотрафіку в світі для безпеки особистості, суспільства та держави в цілому. Наркотрафік на початку



XX століття перетворився в найгострішу проблему, серйозний фактор підриву національної безпеці: демографічного, соціально-економічного і оборонного потенціалу. Зміна світоглядних уявлень щодо концептуальних підходів із забезпечення національної безпеки відбувається в усьому світі, одна з головних причин цього є наркотрафік. Боротьба з наркотрафіком та незаконним обігом наркотиків вимагає комплексного підходу, чітко налагодженого механізму взаємодії та координації діяльності міжнародних організацій, органів державної влади кожної країни та правоохоронних структур.

Концепції протидії наркотрафіку у кінцевому результаті прагнуть до вдосконалення антинаркотичної діяльності на основі оцінки характеру, масштабів і наслідків впливу несприятливих факторів на досягнення генеральної мети - знищення інфраструктури нелегального виробництва, транспортування та розповсюдження наркотиків всередині країни; ліквідація сировинної бази незаконного нарковиробництва; недопущення надходження наркотичних засобів, психотропних речовин і сильнодіючих речовин з легального в незаконний обіг.

Поняття наркотрафік, не будучи правовим і легально закріпленим, по-різному розуміється в літературі. У дипломній роботі «наркотрафік» визначається відповідно до рекомендацій Офісу ООН з наркотиків і злочинності (UNODS) як глобальна незаконна торгівля, пов'язана з вирощуванням, виробництвом, розповсюдженням і продажем речовин, які підпадають під дію законів про заборону наркотиків.

У вузькому сенсі «наркотрафік» - це канали та сам процес транспортування наркотичних засобів, її маршрути, логістика, маскування і прикриття при перетині державних і митних кордонів, а так само діяльність осіб, які беруть в тому участь.

У широкому сенсі - це частина так званого наркобізнесу - організації тіньового, забороненого законом обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, або їх аналогів.

Міжнародне співробітництво в сфері контролю за обігом наркотиків повинно визначити систему протидії глобальній наркозагрозі з урахуванням принципової позиції ООН та її Ради Безпеки в боротьбі з новими викликами і загрозами в цій сфері. Концентрація основних зусиль на боротьбі з наркотрафіком повинна бути цілеспрямована на роботу по прогнозуванню та ліквідації загроз національній безпеці.

Комплексне вивчення проблем, пов'язаних з контролем над наркотиками, включаючи скорочення пропозиції і попит на них, і вироблення спільних заходів щодо вирішення зазначених проблем в контактах першу чергу з представниками США, а також на відповідних майданчиках Латинської і Північної Америки.

## РОЗДІЛ 2.

### КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ США З НАКОРТРАФІКОМ В ЛАТИНСЬКІЙ АМЕРИЦІ

#### **2.1 Становлення і розвиток міжнародного права і співробітництва в сфері протидії незаконному наркотрафіку**

Не можна не відзначити діяльність ООН щодо боротьби з незаконним обігом наркотиків. Так, проблеми контролю над наркотрафіком періодично обговорюється на Генеральній Асамблеї та Конгресах ООН, Економічній і Соціальній Раді ООН, на яких приймаються відповідні стандарти, принципи та рекомендації, що закріплені в документах, це і в численному ряді декларацій, конвенціях, резолюціях тощо. Сучасну основу системи міжнародного контролю над наркотиками становлять Конвенція 1961 року з поправками, внесеними до неї згідно з Протоколом 1972 року, Конвенція 1971 року і Конвенція 1988 року. Приєднання всіх держав до цих Конвенцій і належна імплементація їх положень є непорушною умовою ефективного контролю над наркотиками в усьому світі [9, С. 137].

Відповідно до положень Єдиної Конвенції про наркотичні засоби, укладеної 31 березня 1961 року, держави-учасниці визнають компетенцію ООН щодо здійснення міжнародного контролю за наркотичними засобами та згідні доручити Комісії з наркотичних засобів Економічної та Соціальної Ради ООН та Міжнародному комітету з контролю за наркотиками ООН функції, що передбачені Єдиною Конвенцією [12].

У процесі розробки Єдиної конвенції 1961 року було виокремлено три мети. Основна – це забезпечення систематизації всіх чинних різнобічних договірних норм у цій сфері. Вказана Конвенція замінила собою всі раніше прийняті договори про наркотики, крім Конвенції з боротьби з незаконним обігом шкідливих лікарських речовин 1936 року [6, с. 149].

Наступна мета цієї угоди – спрощення і систематизація механізму контролю, що є ще одним важливим кроком у напрямі підвищення ефективності зусиль міжнародного співтовариства. Постійний Центральний комітет з наркотичних засобів, що був створений відповідно до Міжнародної конвенції з опію 1925 року, і Контрольний орган з наркотичних засобів, що був створений в межах Конвенції про обмеження виробництва і регламентації розподілу наркотичних засобів 1931 року, були об'єднані в рамках єдиного органу, Міжнародного комітету з контролю над наркотиками (Комітет). Відповідно до Єдиної конвенції 1961 року Комітет є незалежним контрольним органом із застосування конвенції ООН у сфері контролю над наркотиками, який виконує завдання в таких двох сферах: у відношенні законного виробництва наркотиків і законної торгівлі наркотиками. Комітет вживає заходів щодо забезпечення достатніх поставок для медичних і наукових цілей і недопущення витоку наркотиків у незаконний обіг [63, с. 119].

Третя мета Єдиної конвенції 1961 року полягала у розповсюдженні сфери застосування наявних систем контролю на культивування рослин в якості сировини для отримання натуральних наркотичних засобів. У Договорі 1961 року був передбачений суворий контроль над виробництвом опію, і відповідно до цього договору в список рослин, на культивування яких був розповсюджений міжнародний контроль, були включені кокаїновий куш і канабіс. Цей Договір передбачав створення або збереження національної монополії в деяких областях. На держав-учасниць Договору 1961 року було покладено особливе зобов'язання – обмежити виробництво наркотикомістких рослин кількістю, необхідною виключно для медичних і наукових цілей [63, с. 120].

Слід звернути увагу на Єдину конвенцію 1961 р., яка була підкріплена Протоколом 1972 року, та яка містить поправки до Конвенції і який набрав чинності 8 серпня 1975 року. В самому Протоколі було наголошено на необхідності розширення зусиль з попередження незаконного виробництва, обігу і використання наркотиків. Також в ньому зазначалось, У ньому також

що необхідно надати особам, що зловживають наркотиками, послугу з лікування і відновлення працездатності, а також, що лікування і повернення в суспільство мають бути розглянуті як заміна чи доповнення до позбавлення волі осіб, що зловживають наркотиками. Також у Протоколі особлива увага акцентується на ролі Комітету в сфері контролю над наркотиками і на нього покладається відповідальність за забезпечення відповідності між пропозицією і попитом на наркотичні засоби в медичних і наукових цілях, і за вжиття заходів з попередження незаконного культивування, виробництва, виготовлення, обігу і використання наркотиків. У Конвенції з поправками йдеться про необхідність вжити спільних міжнародних заходів для вирішення проблем, пов'язаних із зловживанням наркотиків [11].

Отже, Єдина Конвенція 1961 року з поправками – це перший міжнародно-правовий акт, що містить систему норм, які є правовим фундаментом протидії наркотрафіку не тільки у країнах Латинської Америки, а у світовому масштабі.

Продовжуючи працювати у напрямі міжнародної боротьби з розповсюдженням наркоманії, 1988 року ООН скликала Конференцію повноважних представників, на яку 106 державами була прийнята Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин [12]. Ця Конвенція набула чинності 11 листопада 1990 року [6, с. 125]. Основним мотивом її прийняття була необхідність зміцнення та доповнення заходів, передбачених двома попередніми конвенціями ООН, водночас основна увага приділялася підвищенню ефективності правових засобів міжнародної співпраці для запобігання міжнародної злочинної діяльності, якою є незаконний обіг наркотиків [64, с. 410].

Вперше у міжнародній практиці вказаною Конвенцією передбачено метод «контрольованої поставки», при якому дозволяється ввезення, провезення або вивезення на територію однієї чи декількох держав незаконних чи таких, що викликають підозру, партій наркотичних засобів з відома і під наглядом їх компетентних органів з метою виявлення осіб, що беруть участь у

вчиненні правопорушень, які визнані такими відповідно до ст. 3 Конвенції 1988 року [64, с. 411].

Отже, на сьогоднішній день, у протидії зі зловживання наркотиками та їх незаконним обігом (наркотрафіком) діють три чинні Міжнародні Конвенції, які є правовою основою системи контролю над наркотичними засобами і психотропними речовинами. Ця система розроблена і підтримана міжнародним співтовариством. На її основі організується взаємодія більшості держав щодо зазначених питань [12, с. 152]. Розглянуті конвенційні норми спрямовані на захист таких найважливіших загальнолюдських цінностей, як здоров'я і соціальний добробут населення. Цим нормам притаманний доволі високий рівень законодавчої техніки, що забезпечує чітке і точне визначення термінів, понять, приписів. Усі конвенції взаємопов'язані однією ідеєю, кожна наступна конвенція доповнює і збагачує попередню [6, с. 134]. Згадані конвенції знаходяться в постійному розвитку, а за необхідності доповнюються і модернізуються

ООН допомагає країнам Латинської Америки знаходити нові шляхи контролю за попитом на наркотики та за їх переміщення через кордон. Усвідомлюючи небезпеку, яку несе наркотрафік з Латинської Америки, керівництво держави та Уряд США включили контроль за наркотиками до першочергових національних завдань. Комісія ООН з наркотичних речовин є головним міжнародним органом, який формулює політику з усіх питань контролю за наркотиками в світі. Уся діяльність ООН з контролю за наркотиками координується Міжнародною програмою ООН з контролю за наркотиками, яка керує міжнародною боротьбою зі зловживанням наркотиками, стежить за тенденціями виробництва, вживання та обігу наркотиків і допомагає виконанню міжнародних угод з контролю за наркотиками. Для того, щоб обмежити сферу застосування наркотичних засобів і протистояти нелегальному їх обігу, Міжнародне управління контролю за наркотиками докладає максимум зусиль. [21, С. 42].

Згідно з даними міжнародного комітету Організації Об'єднаних Націй з контролю за наркотиками, всесвітня кількість споживачів стимуляторів типу амфетамінів більша, ніж загальна кількість споживачів кокаїну та героїну. Проблема охорони здоров'я все частіше дає про себе знати. Нею займається Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), що є компетентним міжнародним органом у сфері охорони здоров'я та спеціалізованим органом ООН. Програми діяльності ВООЗ спрямовані на формування списків основних лікарських засобів, і це надає можливість національним органам у галузі охорони здоров'я критично оцінювати психотропні речовини в країнах, визначаючи її недоліки або позитивні наслідки. Службами охорони здоров'я, органами соціального забезпечення та правоохоронними органами держав реєструється попередження про зловживання новими речовинами. Постійне надходження нової та достовірної інформації в ВООЗ та Комісію з наркотичних засобів має значення для внесення необхідних змін та доповнень до Конвенції ООН [5, с. 53].

Проблемою залишається те, що окремі держави порушують міжнародні принципи, що приймаються, узгоджуються та повинні виконуватись близько двохсот країнами. Як наголошує Міжнародний Комітет ООН з контролю за наркотиками, дискусії з питань легалізації використання наркотиків у немедичних цілях, що підлягають міжнародному контролю, а також висвітлення цього питання засобами масової інформації відображає широко поширене нерозуміння учасниками міжнародних угод з контролю за наркотиками своїх обов'язків. Наприклад, першою серед країн Латинської Америки, яка повністю легалізувала марихуану, став Уругвай: закон прийнятий в 2013 році, а з 2017 року її легально продають в аптеках [40], що прямо порушує основний принцип міжнародного контролю – принцип універсального застосування всіх положень міжнародних конвенцій.

Отже, аналіз міжнародних нормативно-правових актів, а також особливостей історичного формування внутрішньої антинаркотичної політики окремих держав дає можливість виокремити певні етапи формування

міжнародної нормативної бази у сфері боротьби з наркотрафіком. Так, на думку вченого К.Ю. Писаренка четвертий або сучасний етап характеризується ухваленням низки міжнародних нормативно-правових актів регіонального характеру, які враховують особливості проблеми боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів в тому чи іншому регіоні. Крім того, характерною ознакою цього етапу стало послаблення кордонів, особливо між США та Латинською Америкою, внаслідок чого відбулося загострення проблеми боротьби з нелегальним перевезенням наркотичних засобів в цьому регіоні, що призвело до необхідності посилення міждержавного співробітництва на локальному рівні. Водночас, цей етап характеризується активізацією злочинної діяльності з легалізації капіталів, отриманих від незаконного обігу наркотичних засобів [20, с. 7].

Таким чином, виокремлення певних історичних етапів щодо становлення міжнародно-правової протидії незаконному обігу наркотиків за часом не доцільно. Враховуючи те, ще з кожним роком боротьба з наркотрафіком на законодавчому рівні як в кожній державі, так і між державами усього світу нестримно розвивається шляхом прийняття відповідних національних та міжнародних нормативних актів, виділення історичних етапів такої боротьби стане постійним та тривалим процесом. Отже доречно зробити універсальні етапи розвитку міжнародного наркотрафіку, а саме:

1) національний етап. На цьому етапі в США, а рівно і в кожній зацікавленій країні яка веде боротьбу з наркотрафіком, приймаються на державному рівні закони, програми та інші законодавчі акти предмет яких – викорінення такого суспільно-небезпечного явища як наркоманія, вживання наркотиків, їх виробництво, незаконний обіг та збут.

2) міждержавний. Означеному етап відображає, по-перше, нестримний ріст обороту наркотиків, що, по-друге, вже перевищує можливість збуту наркотиків та всіх їх похідних в межах тільки однієї країни. Отже наркотрафік на цьому етапі характеризується як злочин міждержавного характеру. В



такому випадку логічна відповідь зацікавлених країн – підписання двох та багатосторонніх угод між декількома державами, які покладають спільні зусилля заради боротьби з наркотрафіком, з'являються перші міжнародні спеціалізовані органи з контролю та боротьби з наркотрафіком.

3) глобальний етап. Це заключна форма організованої боротьби держав всього світу з наркотрафіком який виражений в наступному: глобальний контроль за переміщенням наркотиків, наркокур'єрів, збір та обробка усієї інформації з цього питання в єдиний центр з боротьби та контролю за наркотиками. Останній повинен мати свої філіали (відділи) в кожній зацікавленій країні (союзи країн), мати науково-дослідний, інформаційний, координуючий та інші необхідні для досягнення мети структурні відділи.

Політика США у сфері виявлення та протидії наркотрафіку з Латинської Америки є важливою складовою всієї діяльності держави щодо стабільного, надійного функціонування суспільства і його безпечного існування. Тому державна політика США з цієї проблеми передбачає комплекс активних заходів протидії незаконному розповсюдженню будь-якого різновиду наркотичних засобів, одним із яких є прийняття національного антинаркотичного законодавства, адаптованого до міжнародних вимог.

Для боротьби з наркокартелями в Латинській Америці Сполучені Штати готові йти на крайні заходи. Головне знаряддя - антинаркотична служба DEA (Drug Enforcement Administration). Вона щедро фінансується (офіційний бюджет - 2,5 мільярда доларів), володіє численним кадровим апаратом (близько 6 - 7 тисяч спеціальних агентів), сучасними засобами електронно-технічного стеження, сотнями літаків і швидкісних суден, потужними пропагандистськими ресурсами і має в своєму активі угоди про співпрацю з аналогічними службами інших держав (приблизно, в 65 країнах).

Зміст цих угод таке, що DEA нерідко має привілейовані позиції для ведення спільної боротьби з наркотрафіком. Але навіть за таких умов керівництво DEA, не замислюючись, йде на порушення обмежень положень подібних договорів, якщо цього вимагають стратегічні інтереси Сполучених

Штатів. При цьому проглядаються приховані цілі діяльності DEA: перехоплення фінансових потоків наркобізнесу і ліквідація небажаних конкурентів, постійно виникають на неосяжних просторах настільки рентабельного бізнесу. Свої удари DEA направляє, перш за все, на ті організації наркомафії, які ворожі її інтересам. Наскільки результативними були ці удари в останні роки?

У минуле десятиліття Вашингтон оголошував в числі своїх пріоритетів проведення переможної антинаркотичної боротьби проти картелів в Колумбії, країні, яка є епіцентром наркотичного бізнесу в Західній півкулі. Через реалізацію «Плану Колумбія» керівництво DEA мало намір захопити командні висоти в наркоорганізаціях і скористатися ними для подальшої «оперативної експансії». Були поставлені й інші завдання: розгром ліво-марксистських партизанських угруповань в Колумбії; видавлювання частини колумбійського наркобізнесу до Венесуели і, пізніше, в Еквадор - для компрометації урядів Уго Чавеса і Рафаеля Корреа; обґрунтування причин по розгортанню в регіоні нових американських військових баз.

Так, незалежний від операторів DEA наркобізнес в Колумбії в 2008 році розширив посіви чагарнику коки на 26% і збільшив виробництво кокаїну в своїх секретних лабораторіях на 16%. Щорічне «виробництво» кокаїну в країні «Планом» намічалось скоротити вдвічі, тобто до 300 тонн. Не вийшло, цифра в 600 тон фігурує в багатьох аналітичних документах по Колумбії за 2008-2009 роках. З цих причин з 1999 року конгресом США було виділено на «План Колумбія» не менше 6 млрд. Доларів. Однак підсумки його реалізації виявилися плачевними [74].

Провал «Плану Колумбія» самим негативним чином позначився на загальній ситуації протидії перекиданню галлюоценов з Латинської Америки в США і Європу. Подвійні стандарти DEA в боротьбі з наркобізнесом були сприйняті організованими злочинними угрупованнями в регіоні як свого роду карт-бланш на активізацію: формування більш хитрощах каналів для поставок

«наркотовару», завоювання нових ринків і подальше розширення армії споживачів.

Наркотики з країни Латинської Америки стали в зростаючих обсягах надходити на споживчий ринок в США. Як зазначається американським урядом, найчастіше використовувалися канали перекидання кокаїну, героїну і марихуани через країни Центральної Америки, Карибського басейну і Мексику. Члени організації DEA намагалися не акцентувати увагу світової громадськості на цих маршрутах. Політично вигідніше було використовувати тему наркотиків для нападок на режими лівого спрямування. Представники DEA, які діяли в Венесуелі, Болівії, Еквадорі та інших «ідеологічно недружніх» країнах, вдавалися до проблематики боротьби з наркотиками для створення хибного іміджу неугодних адміністрації США урядів, звинувачення їх в таємному заступництві наркотрафіку і наркобізнесу. Агенти DEA ставили під сумнів ефективність антинаркотичних служб в цих країнах, а нерідко свідомо перешкоджали їх роботі. Це було настільки очевидним, що латиноамериканці не могли не реагувати. Першим припинив діяльність DEA в своїй країні президент Венесуели Уго Чавес. Його прикладу послідував президент Болівії Ево Моралес. В Еквадорі Рафаель Корреа закриває в поточному році базу в Манті, яка подається американцями як регіональний центр з контролю за наркотрафіком [104].

Болівійський лідер, виступаючи нещодавно в Національній академії поліції, був гранично чіткий в оцінці співробітництва з американцями: «Найгірше те, що DEA не боролася з наркотрафіком, а заохочувала його». Так було всі 30 років діяльності DEA в Болівії. Моралес нагадав, що американці використовували доходи від реалізації болівійського кокаїну для фінансування «брудної війни» загонів «контрас» в Центральній Америці. Практично, всі великі фабрики з виробництва наркотику в департаменті Санта-Крус перебували під заступництвом DEA [96]. Інший гучний випадок: в 1995 році антинаркотичні агенти сприяли перекидання в США з території Болівії літака з 4 тонами кокаїну. Потім ця практика стала звичайною і

мотивувалася необхідністю «контрольних поставок» для виявлення використовуваних наркомафією каналів. У 2003 році представництво DEA в Ла-Пасі через Болівійський відділ фінансових розслідувань провело перевірку особистих рахунків, що вплинуло на політиків ліво-індіанського блоку: Ево Моралеса, Давида Чокеуанка, Марселя Кесади та інших. Спроби патріотично налаштованих військових і співробітників поліції оприлюднити подібні факти нерідко закінчувалися переслідуванням, а то і фізичною ліквідацією цих людей [75].

Постійна турбота DEA про забезпечення надійних каналів для перекидання наркотичного вантажу в США через Центральну Америку, Мексику і Карибські країни, привела до того, що в регіоні виникли міцно збиті мафіозні структури, які, працюючи «під дахом» DEA, та не забували про власні комерційні інтереси. Статистика внутрішньовідомчих службових розслідувань зростає рік від року, співробітників DEA садять до в'язниць, проганяють з роботи, але успішних «наркобізнесменів», які володіють найбільш перспективними напрацюваннями з практики DEA, стає все більше.

У Мексиці, наприклад, критичний рівень розтлінного впливу наркомафії на всі сторони життя досяг такого рівня, що не помічати його стало неможливо. Президенту Ф. Кальдерону, який проголосив боротьбу за «громадську безпеку» своїм пріоритетом, але за два роки запеклої війни з наркотрафіком по всій території країни так і не зумів домогтися рішучого перелому. Поліцейські ділянки в Мексиці нагадують зміцнення «Атлантичного валу» в роки другої світової війни. Обстріли з гранатометів, атаки із застосуванням новітніх зразків автоматичної зброї, тактика нападів загонів «нарко-командос» на армійські колони і КПП поліції, - все це стало звичайною справою.

За 2008 рік в Мексиці було зареєстровано майже 6 тисяч убитих в результаті кривавих сутичок між наркокартелями і превентивних дій сил правопорядку і армійських підрозділів. Експерти не виключають, що спецслужби США, і в першу чергу DEA, цілеспрямовано провокують

конфлікти між «непідконтрольними картелями» на території Мексики, щоб обмежити поширення і закріплення їх структур в Сполучених Штатах [102].

Прогнозується, що нарковійна в Мексиці продовжиться з ще більшою інтенсивністю і буде все частіше переходити межі її кордону. На півдні вона вже торкнулася Гватемали, відзначилася жертвами у всіх центральноамериканських державах. Колумбійські і мексиканські наркокомісари послідовно освоюють американський континент. На півночі мексиканська нарковійна тримає в ситуації підвищеної готовності сил правопорядку на прикордонній території Сполучених Штатів. Обговорюється навіть можливість залучення підрозділів армії США для посилення найбільш вразливих ділянок державного кордону. Прогнози експертів тривожні. У мексиканських наркобаронів є всі можливості для ефективного захисту своїх інтересів, аж до розв'язання асиметричною війни в США, де місцеві наркобізнесмени і споживачі галюциногенів в вищих ешелонах влади давно виступають в ролі «п'ятої колони» [55].

Латиноамериканська Комісія з проблем наркотиків і демократії, яку очолюють колишні президенти Мексики - Ернесто Седільо, Колумбії - Сесар Гавірія і Бразилії - Фернандо Енріке Кардосо, - після року всебічного вивчення питання опублікувала доповідь, в якому без будь-яких застережень визнала повну поразку США у війні проти наркобізнесу: «Ми знаходимося далі, ніж будь-коли раніше від задекларованої мети повного знищення наркотиків. Колумбія - найбільша доказ цьому. Протягом десятиліть там застосовувалися всілякі заходи боротьби, але результат не відповідає витраченим ресурсам. Те ж саме стосується «Ініціативи Меріда», висунутої для боротьби з наркобізнесом в Мексиці». Рекомендації Комісії носять загальний характер, одна з них в минулому звучала не раз: посилити боротьбу з наркотиками в основних країнах-споживачах - Сполучених Штатах і в Європі [95].

Отже, узагальнюючи проведений аналіз міжнародних правових норм, можна резюмувати, що у сучасному світі намітилась тенденція до запровадження міжнародним співтовариством більш жорстких заходів для

подолання наркотрафіку – від встановлення міжнародного контролю за правомірним розподілом і використанням наркотичних засобів до постійного контролю за їх незаконним обігом і відмиванням коштів, одержаних від незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин. Чітко простежується збільшення кількості та урізноманітнення заходів, що розробляються міжнародними організаціями для протидії розповсюдженню наркотиків.

## **2.2 Державна антинаркотична політика США у боротьбі з наркотрафіком в Латинській Америці**

Проблема організованої злочинності і наркотрафіку в країнах Латинської Америки кілька разів відзначалася у державній антинаркотичній політиці США. В рамках Організації американських держав з 1986 р існує Міжамериканська комісія з контролю наркотиків (Inter-American Drug Abuse Control Commission, CIDAD), яка спрямована на боротьбу з незаконним виробництвом, транспортуванням і вживанням наркотиків в регіоні. У 2010 році комісія прийняла «Стратегію півкулі з наркотиків», основними принципами якої є: всебічне співробітництво, зміцнення державних інститутів, скорочення попиту і пропозиції [88]. Однак звіт комісії показує, що за результатами п'ятирічного плану 2015-2018 років учасниками було виконано тільки 41% рекомендацій прийнятих в рамках роботи комісії [89].

У 1989 р в Андському співтоваристві був прийнятий План дій заміщення і альтернативного розвитку в зонах виробництва коки [80], суть якого полягала в тому, що необхідно створити умови, щоб вирощування легальних сільськогосподарських культур було економічно більш вигідним, ніж вирощування коки. У 2001 році був створений Андський план співпраці в боротьбі з наркотиками і пов'язаними з ними злочини [81]. У 2009 році співтовариство прийняло Програму по боротьбі з наркотиками [82].

У SICA співпрацю з даної проблеми почалося в 1990 році з прийняття угоди про регіональну кооперацію з ліквідації незаконної торгівлі наркотиками [73]. В даному документі незаконний обіг наркотиків прирівнювався до злочинів проти людства. Також варто виділити спільну декларацію учасників SICA і Мексики 2009 року про незаконний обіг наркотиків, транснаціональну організовану злочинність і тероризм як проблемах безпеки і розвитку в Центральній Америці [83], в якій сторони відмітили необхідність спільної боротьби з вказаних проблем, а також прихильність практиці інститутів ООН, які займаються даними питаннями.

В рамках UNASUR в 2010 році була створена Американська рада з світової проблеми наркотиків, яка встановила загальні принципи боротьби з цією проблемою в Південній Америці [85]. Серед цих принципів можна виділити: багатостороннє співробітництво, невтручання, недискримінація по відношенню до наркозалежних.

В ході другого саміту CELAC в Гавані в 2014 році була видана Спеціальна декларація з міжнародної проблеми наркотиків [84]. Документ закликає регіон боротися з проблемою наркотиків на кооперативній основі, зокрема здійснювати співробітництво між судовими органами.

У 2016 році Програма Організації Об'єднаних Націй з міжнародного контролю над наркотиками (ЮНДКП) надавала підтримку міжнародному співтовариству в досягненні цілей і задач, узгоджених на двадцятій спеціальній сесії Генеральної Асамблеї, присвяченій спільній боротьбі зі світовою проблемою наркотиків, яка була проведена в червні 1998 року. На спеціальній сесії Генеральна Асамблея прийняла глобальну стратегію, засновану на збалансованому підході і включає в якості взаємодоповнюючих елементів діяльність зі скорочення попиту і скорочення пропозиції. Асамблея також прийняла Політичну декларацію (резолуція S-20/2, додаток), в якій міститься заклик до здійсненню Станом на 2016 і 2020 років узгоджених планів дій і заходів.

План дій по здійсненню Декларації про керівні принципи скорочення попиту на наркотики (резолюція 54/132) служить керівництвом для держав-членів в досягненні суттєвого скорочення попиту на наркотики до 2020 року, як це передбачено в Політичній декларації, прийнятої Асамблеєю на її двадцятій спеціальній сесії. ЮНДКП продовжує надавати допомогу державам-членам в досягненні цих цілей, в тому числі сприяючи урядам у створенні епідеміологічної інфраструктури, щоб забезпечити наявність бази даних про ситуацію в області зловживання наркотиками та сприяти впровадженню оптимальної практики вжиття заходів в області профілактики і лікування. Крім того, ЮНДКП тісно співпрацює з Європейським центром моніторингу наркотиків і наркоманії (ЕЦМНН), Міжамериканській комісією по боротьбі зі зловживанням наркотичними засобами Організації американських держав, Дитячим Фондом Організації Об'єднаних Націй (ЮНІСЕФ) та спеціалізованими установами системи Організації Об'єднаних Націй, такими як Міжнародна організація праці (МОП), Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) та Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ).

ЮНДКП надавала підтримку державам-членам в їх зусиллях по досягненню цілей і завдань, встановлених на спеціальній сесії Генеральної Асамблеї, ліквідувати або суттєво скоротити до 2020 року незаконне культивування опійного маку, кокаїнового куща і рослини канабісу. При підтримці ЮНДКП урядами, головним чином країн Андського регіону, Південно-Східної та Південно-Західної Азії, був реалізований ряд планів дій, спрямованих на скорочення незаконного пропозиції наркотиків і попиту на наркотики. ЮНДКП продовжувала залучати країни-донори і міжнародні фінансові установи до надання сприяння альтернативному розвитку в країнах, порушених незаконним культивуванням наркотичних культур. Помітного прогресу в досягненні цілей, встановлених на спеціальній сесії, вдалося домогтися урядам ряду країн, в тому числі Болівії, Лаоської народно-



демократичної Республіки, М'янми, Пакистану і Перу, в яких істотно знизився рівень незаконного культивування опійного маку або кокаїнового куща [73].

ЮНДКП надавала допомогу державам у дотриманні положень міжнародних договорів про контроль над наркотиками, і було досягнуто практично універсальне приєднання до цих договорів. На прохання країн ЮНДКП надавала підтримку урядам в судовому переслідуванні осіб, які вчинили серйозні правопорушення, пов'язані з обігом наркотиків, включаючи наркотрафік та відмивання грошей. Державам також надавалася допомога у вдосконаленні співпраці в правоохоронній галузі з метою боротьби зі злочинами, пов'язаними з наркотиками, зокрема, шляхом забезпечення підготовки суддів, працівників правоохоронних органів і прокурорів.

У Плані дій по боротьбі з наркотрафіком, а також протидії зловживанню наркотиками (Резолюція S-20/4 A), прийнятому Генеральною Асамблеєю на її двадцятій спеціальній сесії, міститься заклик до міжнародного співтовариства приділяти більш пильну увагу завданню боротьби з проблемою обігу наркотиків у всіх її проявах. Поточна діяльність ЮНДКП в підтримку Плану дій спрямована на створення певного плану дій, а саме:

*I. Програмна підтримки, законодавство і інформаційно-пропагандистська діяльність.*

Барбадоський план дій 1996 року по координації і співпраці в галузі контролю над наркотиками в Карибському басейні як і раніше служить головною основою для планування оперативної діяльності в даному регіоні. Створений ЮНДКП Механізм координації контролю над наркотиками країн Карибського басейну (МКК) здійснив оцінку дій з виконання Барбадоського плану. Були вжиті заходи для того, щоб в 2002 році виконані обов'язки з МКК були передані Карибській спільноті. У Центральній Америці ЮНДКП і Міжамериканська комісія з боротьби зі зловживанням наркотичних речовин (СІКАД) Організації американських держав (ОАД) надавали підтримку Постійній центральноамериканській комісії з припинення виробництва, обороту, споживання і незаконного використання наркотичних засобів і

психотропних речовин (ПЩК) і погодилися сприяти в розробці регіонального плану дій в області контролю над наркотиками для Центральної Америки.

В цей же час, ЮНДКП продовжувала надавати підтримку національним комісіям з контролю над наркотиками в Болівії, Колумбії і Перу в області координації політики з контролю над наркотиками, моніторингу та залученню коштів. ЮНДКП надавала допомогу Болівійській національному раді з контролю над наркотиками, сприяючи розвитку загальнонаціональної інформаційної системи по контролю над наркотиками. У Колумбії ЮНДКП надавала підтримку Національному бюро з наркотиків у виконанні Національного генерального плану контролю над наркотиками, а також планів з контролю над наркотиками, які були розроблені для 120 муніципальних утворень. В Перу Національна комісія з контролю над наркотиками сприяла у виконанні координуючої та інформаційно-просвітницької функцій [83].

## *II. Профілактика і скорочення зловживання наркотиків.*

Починаючи ще з 2001 року та по сьогодні ЮНДКП продовжує надавати підтримку владі Мексики в організації кампанії по профілактиці зловживання наркотиками та профілактики ВІЛ / СНІДу, яка проводилася в засобах масової інформації та охопила майже мільйон людей. ЮНДКП також підтримала організацію культурно-мистецьких заходів в рамках діяльності по підвищенню інформованості в області зловживання наркотиками. У Центральній Америці ЮНДКП разом з національними неурядовими організаціями провела навчальні семінари по скороченню попиту на наркотики для співробітників неурядових організацій. ЮНДКП також організувала регіональні наради і практикуми, призначені для вдосконалення національного потенціалу в області планування в країнах Центральної Америки.

У Карибському басейні була проведена регіональна інформаційно-просвітницька кампанія на тему «Спорт проти наркотиків», в ході якої місцеві спортсмени виступали проти вживання наркотиків. У Домініканській Республіці були організовані спортивні табори, які фінансувалися приватним

сектором, в яких побувало 42 тис. молодих людей. Карибське інформаційне агентство «Каррібеан ньюс» стало випускати на регіональному рівні короткі радіопередачі, які застерігають проти наркотиків, і додало до свого web-сайту компонент інформації з проблем наркотиків. ЮНДКП завершила свою програму підготовки викладачів, здійснювану в рамках міжвідомчої Програми освіти з питань охорони здоров'я і сімейного життя (ПЗСЖ) Карибського співтовариства.

Для зміцнення потенціалу в області скорочення попиту ЮНДКП в серпні 2001 року створила посаду регіонального консультанта по епідеміологічним питань для Карибського басейну. ЮНДКП спільно з ОАД / СІКАД і Фондом європейського розвитку брала участь в епідеміологічної та інспекційної діяльності в області зловживання наркотиками, здійснюваної Карибським епідеміологічним центром.

У Домініканській Республіці ЮНДКП надавала допомогу національній програмі з профілактики зловживання наркотиками в децентралізації її повноважень і передачі їх на рівень провінцій, а також в установі регіональних комітетів. У Гаїті проведено обстеження груп школярів і безпритульних підлітків в Порт-о-Пренсі та надана підтримка неурядовими організаціями, які беруть участь в роботі по профілактиці зловживання наркотиками. На Кубі ЮНДКП проводила навчання з питань скорочення попиту, в тому числі з токсикологічного і епідеміологічного інспектування. У Гайані міжвідомча програма Організації Об'єднаних Націй сприяла в проведенні на рівні громад роботи зі скорочення попиту (приклад, створення служб підтримки молоді).

У Болівії ЮНДКП сприяла включенню в шкільні програми навчання методів профілактики зловживання наркотиками та здорового способу життя. Ця діяльність охопила 700 шкіл і здійснювалася у співпраці з ЮНФПА і при підтримки Світового банку. Спільно з ЮНІСЕФ ЮНДКП надавала підтримку в роботі муніципальних відділів омбудсмена у справах дітей. ЮНДКП сприяла Бразильській національній програмі з профілактики ВІЛ / СНІДу, спрямованої на спеціальні цільові групи, включаючи осіб, які зловживають наркотиками, і

працівників секс-індустрії. В результаті такого комплексного підходу вдалося стабілізувати число нових випадків захворюваності на ВІЛ / СНІД, і рівень смертності серед осіб, хворих на СНІД, знизився на 50 відсотків. У 2010 році в Сан-Паулу був організований семінар з проблем зловживання наркотиками, який сприяв розширенню співпраці між державними та неурядовими організаціями, що займаються питаннями профілактики зловживання наркотиками і СНІДу [73].

У Колумбії ЮНДКП надавала допомогу уряду у виконанні Національного генерального плану контролю над наркотиками. Виявлялася також підтримка ряду неурядових організацій та ініціатив на рівні громад в області лікування, профілактики, навчання і досліджень. У Перу ЮНДКП сприяла в здійсненні загальнонаціональної програми профілактики зловживання наркотиками в рамках початкової освіти. До числа досягнутих до теперішнього часу успіхів можна віднести включення 1200 шкіл в здійснення профілактичних програм. Після проведення оцінки на 2020 рік розробляється етап консолідації діяльності. Відповідно до меморандуму про взаєморозуміння з питань субрегіонального співпраці в галузі контролю над наркотиками, підписаного Аргентиною, Болівією, Перу, Уругваєм, Чилі і ЮНДКП, ЮНДКП стала розширювати субрегіональну систему інформації про зловживання наркотиками.

### *III. Ліквідація незаконних культур і припинення незаконного наркотрафіку в країнах Латинської Америки*

Відповідно до Плану дій по налагодженню міжнародного співробітництва в справі викорінення незаконних наркотичних культур і сприяння альтернативному розвитку (резолюція S-20/4 E) ЮНДКП продовжувала надавати підтримку альтернативного розвитку в Болівії, Колумбії і Перу. ЮНДКП надавала допомогу у виконанні 14 проектів на загальну суму в 51 млн. Дол. США, з яких 10 млн. дол. США було освоєно в 2001 році.

У Болівії основною стратегією ЮНДКП з швидкої ліквідації незаконних культур залишалася Агролісна програма в регіоні Чапаре. В цілому 120 гектарів сільськогосподарських площ були охоплені агролісними системами, заснованими на виробництві серцевини пальми, перцю, тропічних фруктів і на пасовищах. Лісотехнічний центр виконує функції планування і координації. ЮНДКП також ініціювала діяльність в області альтернативного розвитку в Юнгас, Ла-Пас, що включає просування на ринок високоякісної кави і цитрусових, а також плани лісокористування. В середині 2011 року введена в дію система моніторингу землекористування, в тому числі контролю над культивуванням коки. В Чапаре ЮНДКП забезпечила професійну підготовку 8500 осіб і сприяла створенню 160 мікропідприємств. За перший рік 11 болівійських навчальних організацій провели 65 курсів підготовки для понад 2600 осіб.

Відповідно до плану роботи для Колумбії була надана допомога з Національним планом альтернативного розвитку (План) в реалізації проектів, які виконуються спільно з муніципалітетами та фермерськими організаціями в департаментах Болівар, Гуавьяре, Какета, Каука, Мета, Наріньо і Путумайо. Було надано сприяння восьми фермерським організаціям, що включає більше 3 тис. сімей, у виробництві та маркетингу продукції, в тому числі кави, бобів, каучуку, тропічних фруктів, риби та продукції м'ясо-молочного тваринництва, в обмін на ліквідацію незаконних культур. Були досягнуті угоди з приватним сектором про просуванні на ринок молока, каучуку, тропічних фруктів і бобів. ЮНДКП також надала підтримку ВООЗ в наданні базових послуг охорони здоров'я і постачанні чистої питної води. У департаментах Какета і Наріньо вводився проект вирощування м'ясо-молочного худоби, і 500 сімей отримали худобу в якості «Позики в натуральній формі», а 1000 сімей отримали допомога для програм в рамках агролісоводства і вирощування продовольчих культур. ЮНДКП продовжувала надавати підтримку в створенні системи моніторингу, що дозволяє виявляти і кількісно оцінювати незаконні посіви коки в Колумбії. В рамках роботи Перуанського плану альтернативним

розвитком охоплено п'ять з одинадцяти великих районів вирощування коки: долина Апуримак, нижня течія річки Уальага, долини Пічіс-Палькасу, долини Агуайтія і Інамбарі-Тамбопата. ЮНДКП підтримувала виробництво і маркетинг традиційних культур, включаючи каву і какао, а також виробництво пальмового масла, серцевини пальми і скотарство. Підтримка ЮНДКП грала найважливішу роль для інфраструктури у віддалених сільських районах, особливо для відкриття доріг місцевого значення, що дають доступ на ринки. Допомога надавалася через 14 фермерських організацій, об'єднують понад 7760 сімей. Продукція всі ширше поставлялася на ринки Європи і Сполучених Штатів. Особливі зусилля були докладені для забезпечення більш повної участі жінок в різних проектних заходах і організаціях. В Протягом двох років уряд Перу продовжувало брати участь в проектах в рамках спільних витрат [92].

В ході зовнішньої оцінки проекту в нижньому Уальагі була підкреслена необхідність планувати альтернативний розвиток на період часу не менше шести - восьми років і рекомендовано продовжити надання допомоги в цьому проектному районі. Відповідно до цього ЮНДКП було розроблено етапи консолідації діяльності.

Створена система моніторингу незаконних культур на основі аерофотозйомки і зображень з супутників, яка забезпечила отримання даних за період 2000 - 2010 роки.

ЮНДКП продовжувала надавати допомогу поліції, митним службам, судовим органам і судово-медичним лабораторіям в Болівії, Бразилії, Колумбії, Мексиці, Еквадорі і Центральній Америці, а також в Карибському регіоні. У Болівії ЮНДКП продовжувала надавати підтримку в цілях підвищення інституційної спроможності відповідних урядових органів в області контролю над прекурсорами, вилучення коштів, отриманих від незаконного обігу наркотиків, розслідувань витоку хімічних речовин і фінансових розслідувань. Допомога ЮНДКП включала модернізацію систем управління і інформації і підготовку персоналу. Проведено 17 курсів навчання,

що охоплюють процедури управління вилученими і конфіскованими засобами, синтетичними наркотиками і незаконно отриманими грошима. ЮНДКП також сприяла в підготовці нормативних документів з управління вилученими і конфіскованими засобами.

У Бразилії правоохоронна діяльність ЮНДКП була приведена у відповідність з графіком виплат, що здійснюються урядом країни і Міжамериканський банк розвитку, а також з Планом національної безпеки, виконання якого почалося в 2000 році. Це особливо стосувалося навчання співробітників поліції і зміцнення національної інформаційної системи з питань правосуддя і громадської безпеки. Беручи участь в спільному фінансуванні витрат разом з урядом Бразилії, ЮНДКП сприяла модернізації програми Національної поліцейської академії, а також її навчальних програм, обладнання та приміщень. Проведено семінар з обміну оперативними даними і технічною інформацією, що відносяться до обігу наркотиків. У рамках комплексної інформаційної системи з питань правосуддя і громадської безпеки 27 штатів були з'єднані за допомогою електронної пошти та був розроблений модуль інформації про наркотики і пов'язаної з ними злочинністю. У Колумбії ЮНДКП продовжувала надавати допомогу в області контролю над прекурсорами. До теперішнього часу 2776 співробітників судових органів і військової поліції пройшли підготовку з питань використання комплектів для аналізу і проведення аналізу у за межами лабораторних умов, а 250 військовослужбовців пройшли підготовку з питань здійснення правосуддя, проведення військових операцій і розслідування справ про незаконний обіг наркотиків.

В Еквадорі надавалася підтримка сектору судочинства за допомогою навчання і надання обладнання. Було проведено три практикуму з методики розслідувань та судового переслідування для поліцейських слідчих і державних прокурорів, придбано комп'ютерне обладнання для навчальних центрів.

У Карибському регіоні на субрегіональному рівні ЮНДКП надавала підтримку Карибській раді з забезпечення дотримання митного законодавства (КССТЗ) в організації регіональної системи митного очищення для контролю руху суден, включаючи установку станцій спостереження. Через КССТЗ ЮНДКП організувала професійну підготовку з питань складання профілів ризиків і методикою постановки цілей для співробітників митних і портових служб Аруби, Гаїті, Гайани, Домініканської Республіки, Нідерландських Антильських островів, Тринідаду і Тобаго і Ямайки з використанням програм підготовки Всесвітньої митної організації. На Кубі надавалися консультації експертів з питань планування навчання в правоохоронній галузі, а також підготовці співробітників, що беруть участь в регіональних навчальних заходах в правоохоронній сфері.

ЮНДКП сприяла 14 країнам Карибського басейну в перегляді законодавства про контролі над прекурсорами. Для співробітників судових органів з центральноамериканських держав була організована професійна підготовка в ході субрегіональних практикумів, проводилися в 2000 році в Гондурасі, Мексиці, Нікарагуа та Сальвадорі. У Домініканській Республіці прокурори, судді та співробітники Національного директорату з контролю над наркотиками пройшли навчання в рамках національної програми, спрямованої на проведення розслідувань і судове переслідування у справах про відмивання грошей. ЮНДКП також надавала допомогу уряду, забезпечуючи консультації експертів в ході найважливіших судових процесів у справах про незаконний обіг наркотиків і відмиванні грошей.

У рамках субрегіональних програм, судово-медичним лабораторіям для Мексики, Центральної Америки і Карибського басейну ЮНДКП надала обладнання для аналізу вилучених незаконних наркотиків та їх прекурсорів. Виділення стипендій, обміни фахівцями і проведення практикумів забезпечили можливості для навчання співробітників лабораторій.

Розробка і здійснення портфеля проектів ЮНДКП в підтримку зусиль урядів по боротьбі з світовою проблемою наркотиків ускладнювалися



недоліком ресурсів, складною політичною ситуацією і / або міркуваннями безпеки, що в ряді випадків можна говорити про істотний економічний вплив. Цілком зрозуміло, що ці обставини перешкоджали здійсненню проектів та обмежували дії на національному, регіональному та міжнародному рівнях.

### **2.3 Державні методи та способи боротьби США з наркотрафіком в Латинській Америці**

До середини XIX в. проблема незаконного обороту наркотиків не була актуальною для США. Відправною точкою початку широкого розповсюдження та споживання наркотиків в США можна вважати другу половину XIX ст. [8]. Серед факторів, що вплинули на перехід проблеми незаконного розповсюдження та споживання наркотиків з проблеми, окремо взятого індивіда до національних масштабів, можна виділити три основні групи:

1. Економічна група чинників (активне розвиток промисловості в США, включаючи хімічну та фармакологічну і, як наслідок, нарощування обсягів наркотиків, як для внутрішнього, так і зовнішнього використання в економічних цілях; вступ в економічне протиборство з Великобританією за переділ сфер ринків збуту; освоєння західних земель США; практика наркотрафіку з країни Латинської Америки).

2. Соціальна група чинників (закінчення Громадянської війни 1861-1865 роках і, як наслідок, збільшення числа осіб, яким вводився як знеболювання морфін, що викликав звикання; соціальна напруженість на ринку праці, викликана припливом дешевої робочої сили - мігрантів з Китаю, особливо в штатах західного узбережжя США; розвиток в країні громадського релігійного руху в підтримку обмеження поширення алкоголю і наркотиків).

3. Медична група чинників (широке поширення та призначення лікарями лікарських засобів, що містять активні речовини опіатної групи, що

викликала звикання і приводить до немедичного та неконтрольованого споживання).

Стався також цікавий поворот громадського ставлення до наркотиків - в них почали шукати якщо не альтернативу алкоголю, то ставилися до них як до чогось нейтрального для здоров'я людини. У 1868 році професор Джордж Вуд в доповіді сформулював, що наслідки вживання опіуму не так шкідливі для організму, як вживання алкоголю. Зокрема, їм було вказано, що вживання опіуму не призводить до «білої гарячки» і не веде до зниження інтелектуального рівня населення, що споживає, навпаки, призводить до підйому емоційного стану і підвищенню фізичної витривалості [79].

Рішення проблематики незаконного поширення наркотиків в США вимагало формування відповідної нормативної бази, в першу чергу, системи кримінальної заборон в цій галузі регулювання.

Розвиток державної антинаркотичної політики США можна розділити на чотири великі періоду:

1. Регіонально-контрольний період (середина XIX-початок XX ст.) - характеризується розвитком державної антинаркотичної політики штатів у сфері протидії незаконному розповсюдженню наркотиків в межах своїх територій, а також розвитком федерального законодавства в напрямку тарифного регулювання ввезення і обороту на території США наркотиків.

2. Період становлення (1906-1955 рр.) - характеризується формуванням державної антинаркотичної політики, що стосується протидії незаконному обігу наркотиків, а також створенням системи органів протидії незаконному обігу наркотиків.

3. Період посилення або «репресивний» (1955-кінець 80-х роках XX ст.) - характерні риси цього періоду варто вважати посилення федерального законодавства не тільки за незаконний обіг наркотиків, а й за незаконне володіння ними, в тому числі і марихуаною. Також до характерних рис часу можна віднести активну роль США з протидії незаконному обігу наркотиків в світі та сприяння в прийнятті провідних міжнародних актів у даній сфері -

Єдина конвенція ООН про наркотичні засоби 1961 року, Конвенція про психотропні речовини 1971 році Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обороту наркотичних засобів і психотропних речовин 1988 році.

4. Період переосмислення (початок 1990 років. по теперішній час) - характеризується поступовим переосмисленням надмірно жорсткого і безкомпромісного підходу з періоду і полягає в строгому відмежуванні двох сфер боротьби з незаконним обігом наркотиків: а) максимально жорстка законодавча реакція на незаконний збут і виробництво наркотиків, включаючи так звані «спайс», а також на діяльність злочинних угруповань, включаючи транснаціональні злочинні угруповання; б) пом'якшення кримінальної репресії щодо осіб, які вчиняють наркозлочини вперше, а також щодо осіб, які хворіють на наркоманію, введення реабілітаційних та відновлювальних програм. Також можна виділити тенденцію до початку легалізації «легких» наркотиків, перш за все, марихуани, в окремих штату США [3].

Державну політику у сфері протидії наркотрафіку слід розуміти як засновану на чинних нормативно-правових актах, узгоджену за цілями діяльність уповноважених органів державної влади, спрямовану на протидію незаконному обігу наркотичних засобів та психотропних речовин з метою охорони інтересів громадян, суспільства і держави в цілому. Результативність такої державної політики багато в чому залежить як від того, якою мірою органи державного управління дотримуються основоположних адміністративних цінностей, притаманних демократичним устроєм (до них насамперед відносять надійність, прозорість, підзвітність, відповідальність, адаптивність, ефективність державних структур), так і від якості аналізу проблеми і розроблених альтернатив. Можливості державного апарату в об'єктивному та ефективному аналізі суспільних проблем і розробці якісних альтернатив, що їх покликана розв'язувати державна політика, багато в чому є обмеженими політичною кон'юнктурою, партійною належністю тих чи інших державних діячів, лобістським впливом тощо [8].

Політику стосовно наркотиків можна також умовно розділити на три типи: ліберальна; репресивна; рестриктивна (стримуюча) [26, с. 139].

Американська антинаркотична політика найбільш близька до рестриктивної. Адже державна антинаркотична політика США - це система стратегічних пріоритетів і заходів, а також діяльність федеральних органів державної влади, Державного антинаркотичного комітету, органів державної влади суб'єктів (штатів) США, антинаркотичних комісій в штатах США, органів місцевого самоврядування, спрямована на попередження, виявлення та припинення незаконного обігу наркотиків та їх прекурсорів, профілактику немедичного споживання наркотиків, лікування і реабілітацію хворих на наркоманію [34].

На міжнародному рівні антинаркотична політика визначається міжнародними угодами. Зараз у світовому співтоваристві йде процес уніфікації підходів до проблем поширення наркотичних засобів і попередження захворюваності наркоманією. Історично перші міжнародні ініціативи були розпочаті на початку ХХ ст., серед яких першим міжнародним форумом була «Шанхайська опіумна комісія» (1909 року), у роботі якої взяли участь 13 держав. З 1921 р. міжнародний контроль за наркотиками здійснювався в рамках Ліги Націй. У 1925 р. були прийняті Женевська угода про заборону виробництва, внутрішньої торгівлі і використання очищеного опіуму і Міжнародна конвенція з опіуму. У 1931 р. була прийнята Міжнародна конвенція з обмеження виробництва і регулювання розподілу наркотиків і Бангкокська угода. У 1936 році у Женеві було укладено Міжнародну конвенцію про заборону незаконної торгівлі наркотичними речовинами. З 1946 році міжнародний контроль за наркотиками здійснюється в рамках і під егідою ООН. Дотепер ООН розробила систему двосторонніх і багатосторонніх міжнародних договорів, що регулюють різноманітні сторони протидії наркоманії, деякі з них підтримує Україна. Це, насамперед, Єдина Конвенція про наркотичні речовини 1961 року, Конвенція про психотропні речовини

1971 році і Міжнародна Конвенція про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин 1988 року[25]

Аналіз міжнародних документів дозволяє виділити методи та способи попередження поширення наркотиків і їхнього немедичного вживання:

1. Рішуча і жорстка боротьба з незаконним поширенням наркотиків, із їх нелегальним ринком, тобто введення в національні законодавства численних складів злочинів, що передбачають відповідальність за операції з наркотиками. Сюди також можна віднести систематичне нарощування міжнародних зусиль з контролю над потоками наркотиків, розробку і впровадження різноманітних розвідувальних та охоронних систем на усіх видах транспорту, проведення пошукових, оперативних заходів тощо.

2. Гуманізація ставлення до осіб, які страждають наркоманією. Тут рекомендуються різноманітні види заміни кримінального покарання лікуванням, розробка і застосування реабілітаційних та профілактичних заходів. Проте цей напрям визначений як бажаний; тут державам надана свобода у прийнятті рішень [43].

Державні методи і способи у сфері протидії наркотрафіку слід розуміти як засновану на чинних нормативно-правових актах, узгоджену за цілями діяльність уповноважених органів державної влади, спрямовану на протидію незаконному обігу наркотичних засобів та психотропних речовин з метою охорони інтересів громадян, суспільства і держави в цілому. Результативність такої державної політики багато в чому залежить як від того, якою мірою органи державного управління дотримуються основоположних адміністративних цінностей, притаманних демократичним устроєм (до них насамперед відносять надійність, прозорість, підзвітність, відповідальність, адаптивність, ефективність державних структур), так і від якості аналізу проблеми і розроблених альтернатив. Можливості державного апарату в об'єктивному та ефективному аналізі суспільних проблем і розробці якісних альтернатив, що їх покликана розв'язувати державна політика, багато в чому

є обмеженими політичною кон'юнктурою, партійною належністю тих чи інших державних діячів, лобістським впливом тощо [44].

Стратегія державної антинаркотичної політики – це офіційно прийняті основні напрямки державної політики, що визначають заходи, організацію та координацію діяльності федеральних органів державної влади, органів державної влади США, органів місцевого самоврядування в сфері обігу наркотиків та їх прекурсорів та протидії їх незаконному обігу.

Основним змістом системи заходів державної антинаркотичної політики зі скорочення наркотрафіку є узгоджені дії організаційного, правоохоронного, нормативно-правового та міжнародного характеру, що приймаються федеральними органами виконавчої влади і органами виконавчої влади США, що здійснюють протидію незаконному обігу наркотиків та їх прекурсорів, при координуючій ролі правоохоронних органів з контролю за обігом наркотиків, спрямованих на протидію нелегальному ввезенню наркотиків з-за кордону, а також їх незаконному виробництву, транспортуванню і поширенню на території країни [19, с. 139].

Основними методами боротьби в сфері скорочення пропозиції наркотиків в незаконному обороті є:

- а) створення ефективної системи захисту території США від нелегального ввезення наркотиків з-за кордону;
- б) знищення інфраструктури нелегального виробництва, транспортування та розповсюдження наркотиків всередині країни;
- в) ліквідація сировинної бази незаконного нарковиробництва на території Латинської Америки;
- г) недопущення надходження наркотичних засобів, психотропних речовин та їх прекурсорів, а також сильнодіючих речовин з легального в незаконний обіг;
- д) підриг економічних основ наркозлочинності;
- е) припинення злочинних зв'язків з міжнародним наркобізнесом;

ж) руйнування корупційних зв'язків, що сприяють незаконному обігу наркотиків та їх прекурсорів;

з) припинення обігу нових видів наркотиків, а також неконтрольованих психоактивних засобів і речовин, які використовуються для немедичного споживання.

Під системою захисту території США від контрабандного ввезення наркотиків з-за кордону мається на увазі комплекс заходів, спрямованих на:

а) зміцнення режиму кордонів через організаційно-технічне та адміністративно-правове регулювання;

б) розширення через міжнародне співробітництво можливостей заходів припинення культивування нарковмісних рослин та виробництва наркотиків в Латинській Америці і наркотрафіку з цих країн.

Скорочення пропозиції наркотиків в незаконному обороті здійснюється з використанням економічних можливостей держави, виділення на ці цілі достатнього обсягу фінансових, матеріальних та інших ресурсів, включаючи ресурсну підтримку державних органів, що здійснюють протидію незаконному обігу наркотиків та їх прекурсорів, шляхом розвитку системи їх технічного оснащення.

До організаційних заходів по скороченню пропозиції наркотиків можна віднести [19]:

1) При реалізації заходів зі скорочення пропозиції наркотиків в незаконному обороті США виходить з необхідності постійного вдосконалення правоохоронних заходів щодо припинення діяльності організованих злочинних груп (злочинних співтовариств), що діють у сфері незаконного обігу наркотиків та їх прекурсорів.

2) З метою забезпечення скорочення пропозиції наркотиків в незаконному обороті забезпечуються комплексний розвиток і вдосконалення діяльності органів державної влади, що здійснюють протидію незаконному обігу наркотиків та їх прекурсорів.

3) Вживаються заходи щодо зміцнення соціальних гарантій для співробітників органів державної влади, що здійснюють антинаркотичну діяльність.

4) США забезпечується науково-технічна підтримка правоохоронної антинаркотичної діяльності, оснащення державних органів, що здійснюють протидію незаконному обігу наркотиків та їх прекурсорів, спеціальними засобами та технікою.

5) Розробляється програма заходів зі створення та розвитку системи професійної підготовки кадрів у сфері антинаркотичної діяльності.

6) Забезпечується співпраця правоохоронних та інших державних органів з громадянами та інститутами громадянського суспільства для надання сприяння правоохоронним органам у протидії незаконному обігу наркотиків та їх прекурсорів, виявлення місць зростання дикорослих нарковмісних рослин і фактів їх незаконного вирощування, виявленні та припиненні корупційних зв'язків, що сприяють незаконному обігу наркотиків і їх прекурсорів.

До правоохоронних заходів по скороченню пропозиції наркотиків можна віднести:

1) З метою припинення контрабанди наркотиків на територію США забезпечується розвиток системи протидії організованій наркозлочинності.

2) Для вирішення завдань знищення інфраструктури незаконного виробництва та транспортування наркотиків та їх прекурсорів, мереж наркопоширення на території США формується план правоохоронних заходів, що вживаються у взаємодії з державними органами, що здійснюють протидію незаконному обігу наркотиків та їх прекурсорів [44].

Традиційні методи боротьби з наркотрафіком як формою державної антинаркотичної політики забезпечується розвитком системи заходів, що включає в себе:

а) підвищення ефективності інструментів міжнародного співробітництва;



б) підвищення ефективності прикордонного контролю, в тому числі шляхом розвитку співробітництва правоохоронних органів держав - учасниць антинаркотичної діяльності;

в) зміцнення режиму кордонів [19].

Забезпечується участь США в реалізації заходів щодо зміцнення «поясів безпеки» навколо Латинської Америки з метою припинення незаконного ввезення наркотичних речовин.

Проводяться узгоджені міждержавні профілактичні та оперативно-розшукові заходи щодо виявлення та ліквідації каналів наркотрафіку з Латинської Америки.

Рішення задач забезпечення антинаркотичної безпеки досягається шляхом зміцнення державного кордону США і кордонів країни Латинської Америки, підвищення їх технічної оснащеності, створення і вдосконалення механізмів контролю за вантажами, які перевозяться через митний кордон США.

Для недопущення нелегального ввезення наркотиків в США вдосконалюється система заходів державного контролю за іноземними громадянами (особами без громадянства), що прибувають в США (що знаходяться на її території), особливо з наркоопасних регіонів світу.

Приймаються цілеспрямовані заходи щодо забезпечення загальної безпеки в морських акваторіях. Створюється система заходів контролю за інфраструктурою морських вантажно-пасажирських перевезень.

Удосконалення нормативно-правової бази скорочення пропозиції наркотиків включає в себе:

1) США реалізує заходи, спрямовані на вдосконалення законодавства у сфері обігу наркотиків та їх прекурсорів і в області протидії їх незаконному обігу, з метою охорони здоров'я громадян, державної та громадської безпеки.

При реалізації даних заходів забезпечується імплементація передового міжнародного досвіду нормативного регулювання.

2) З метою скорочення наркотрафіку забезпечується посилення адміністративної відповідальності за незаконне споживання наркотиків, кримінальної відповідальності за злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотиків та їх прекурсорів, в тому числі за збут наркотиків у виправних установах, а також в установах або місцях, які використовуються для проведення навчальних, спортивних, культурних, розважальних та інших публічних заходів.

3) США забезпечує вжиття заходів, спрямованих на стимулювання соціальної активності з інформування органів державної влади, що здійснюють протидію незаконному обігу наркотиків та їх прекурсорів, про факти їх незаконного обороту.

4) Приймаються системні заходи щодо вдосконалення умов діяльності державних органів, що здійснюють протидію незаконному обігу наркотиків та їх прекурсорів, по підриву економічних основ наркозлочинності.

Неефективність реалізації традиційних методів боротьби з наркотрафіком обумовлена також наявністю певних системно-структурних причин в конкретній державі. Такі причини, що пов'язані з механізмом боротьби з наркотрафіком, можна об'єднати в певні групи в залежності від їх характеру: економічні, політичні, правові, соціальні.

При цьому всі причини (правові та не правові), що перешкоджають реалізації методів боротьби з наркотрафіком, взаємопов'язані і взаємозумовлені.

Отже, можна побачити, що фактори, які ускладнюють застосування певних методів боротьби з наркотрафіком дуже різноманітні. Вони належать до політичної, соціально-економічної та правової сфер і пов'язані з історичними традиціями, ментальністю населення, освітнім рівнем, корупцією у країні, рівнем доступності правової інформації.

Виходячи з цього, можна виділити наступні основні групи чинників, що впливають на застосування методів боротьби з наркотрафіком: не латентні (правові) і латентні (не правові фактори впливу).

В основі зазначеної класифікації лежить показник того, чи дійсно той чи інший фактор, який виразно впливає на застосування методів боротьби з наркотрафіком, офіційно відображений в державній антинаркотичній політиці, чи ні.

1. *Не латентні (правові)* фактори прямо відображені в державній антинаркотичній політиці, вони відображені в обґрунтуванні правових позицій та їх виявлення складності не представляє.

2. *Латентні (не правові) чинники* в державній антинаркотичній політиці не відображаються, але мають опосередкований (невидимий) вплив на протидію наркотрафіку і в основному носять суб'єктивний характер. Латентні (не правові) чинники хоча і не мають обов'язкової юридичної сили, проте вони можуть показати певні перспективи правового розвитку.

Дослідження цих факторів є складним процесом, для цього потрібно дослідження не тільки механізмів застосування методів боротьби з наркотрафіком, а й дослідження особистих якостей політичної, соціально-економічної та правової сфер конкретної держави (в нашому випадку країни Латинської Америки).

Отже, у підсумку зазначимо, що:

1. США, слідуючи світовій практиці, використовували обіг наркотиків (опіуму, морфіну, гашишу і марихуани) для поповнення грошовими ресурсами бюджету і до певного етапу розвитку розглядав наркотик як звичайний товар внутрішнього і зовнішнього ринку.

2. США, вводячи контроль за поширенням медичних препаратів та продуктів, що містять наркотики, мали на меті підвищити інформованість населення про наявність тих чи інших наркотичних речовин в препаратах, розраховуючи, що інформованість основної маси населення буде сприяти зниженню споживання препаратів. Однак це призвело до зворотного результату у вигляді надання «легальності» споживання нарковмістовних препаратів і продуктів.

3. Становлення антинаркотичного законодавства свідчить про намагання влади США виробити найбільш ефективну модель протистояння незаконному обігу наркотиків. Разом з тим, вжиті заходи можна охарактеризувати як на пів заходи, які не містять в собі комплекс заходів кримінально-правового та соціально-реабілітаційного характеру.

4. Якщо звернутися до аналізу санкцій за протиправні діяння в розглянутих вище актах, то ми можемо побачити тенденцію до посилення, як штрафних санкцій, так і санкцій, пов'язаних з позбавленням волі, а також появи економічних перешкод для ведення діяльності, пов'язаної з виробництвом і оборотом наркотиків.

## **Висновки до розділу 2**

Для припинення наркотрафіку в Латинській Америці потрібен узгоджений міждержавний підхід до забезпечення надійного заслону і перетинанню кордонів держав, які перебувають у прикордонній зоні з державами-виробниками наркотичних засобів і психотропних речовин, їх транспортування на територію США, і далі - в європейські країни.

З огляду на те, що в Латинській Америці відбулося укрупнення наркоструктур і позицій транскордонної наркозлочинності, формування інфраструктур трафіку і ринків збуту навколо наркокоридорів, давно виникла необхідність у прийнятті державних заходів, спрямованих на захист громадян від злочинного впливу наркоділків. Серед таких заходів слід назвати, перш за антинаркотичну державну політику США - це самостійний напрям правової політики держави, закріплений у відповідних нормативних правових актах, заснований на загально визнаних принципах і нормах міжнародного права, нормах міжнародних договорів, виражений в діяльності відповідних органів державної влади США, органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства по створенню ефективного механізму регулювання законного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або

сильнодіючих речовин, протидії незаконному наркотрафіку, наркоманії та немедичного споживання зазначених засобів і речовин, шляхом лікування від наркозалежності, соціальної реабілітації та ресоціалізації таких осіб, спрямоване на забезпечення антинаркотичної безпеки США.

Антинаркотична державна політика США повинна змінити ситуацію, що склалася в країнах Латинської Америки, що залежить від успішної реалізації наступних заходів:

1) посилення контролю за реалізацією державних програм профілактики наркоманії та вироблення стимулів діяльності осіб, залучених до реалізації цих програм;

2) посилення прикордонного та митного контролю, спрямованого на виявлення та припинення каналів наркотрафіку;

3) виявлення шляхів і способів транспортування наркотиків через території країн Латинської Америки, в залежності від їх географічного положення, соціального статусу громадян, які проживають на цих територіях, рівня і структури злочинності, і, як наслідок, вироблення механізмів впливу на зазначені фактори;

4) вдосконалення форм і методів співпраці правоохоронних органів різних держав, які здійснюють боротьбу з незаконним обігом наркотиків;

5) повсюдне впровадження досягнень криміналістичної науки для виявлення, припинення, розкриття, розслідування та профілактики злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків;

6) глобалізація наукових розробок в сфері боротьби з наркотрафіком.

## РОЗДІЛ 3.

### ДОСВІД США У БОРОТЬБІ З ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКИМ НАРКОТРАФІКОМ

#### 3.1 Правова база боротьби за наркотрафіком у США

Протягом двох останніх десятиліть Управління Організації Об'єднаних Націй з наркотиків і злочинності (УНП ООН) знаходиться в авангарді глобальних досліджень в області комплексних проблем протидії наркотрафіку країн Латинської Америки, підтримуючи міжнародне співробітництво та надаючи уряду США в вигляді актуальних оцінок, інформації про тенденції та аналізу дані для вибору політики у боротьбі з наркотрафіком [101].

На думку Уряду США, боротьба зі злочинним наркотрафіком повинна здійснюватися за такими напрямками:

- 1) вплив на уряд країн, що експортують незаконні наркотики;
- 2) перехоплення контрабандних наркотиків на кордоні США;
- 3) боротьба зі злочинними організаціями та особами, що поширюють наркотики всередині країни; вплив на споживачів з метою знизити попит на наркотики.

Адміністрація США оголосила Національну стратегію контролю за наркотиками 2020 року [101]. Основна увага національної стратегії приділяється боротьбі з злочинним поширенням наркотиків на території США, а також заходам медичного і виховного впливу на споживачів наркотиків і на осіб, які ймовірно можуть стати наркоманами.

Керівництво з боротьби з групами організованої злочинності, що поширюють наркотики на території країни, покладено на міністра юстиції США.

Проведення медичних та виховних заходів покладено на уряди штатів, органи місцевого самоврядування та на органи охорони здоров'я. Визнаючи

проблему наркотрафіку Латинської Америки, Уряд США зайняв активну позицію щодо організації протидії її поширенню. Проведена в державі антинаркотична політика здійснюється за взаємозалежних напрямках, що становлять комплексну державно-громадську систему. В основу політики покладено відстоювання рішучої позиції заборони наркотиків. Забезпечення безпеки особистого життя громадян, гарантоване існування і розвиток народу - такі завдання Уряду США, яке розробило і проводить в життя ряд політичних установок [68]:

- боротьба з наркотиками розглядається як справа, що стосується долі американської нації, тому включена в програму соціально-економічного розвитку зі створенням системи оперативної відповідальності урядів всіх ступенів;

- проведення стратегії комплексних заходів в боротьбі з наркотиками, з використанням юридичних, адміністративних, економічних, культурних, освітніх і медичних засобів, а також мобілізацією всіх сил суспільства;

- боротьба з наркотиками на правовій основі; досконалість законодавчої системи; контроль споживання, зберігання і витрати наркотичних і психотропних медикаментів, а також хімічних препаратів, які використовуються для виробництва наркотиків; попередження злочинів та кара за скоєні діяння; лікування, відновлення здоров'я і порятунок життя наркоманів;

- одночасна організаційна діяльність за чотирма основними напрямками боротьби з наркотиками: заборона споживання, торгівлі, культивування та виробництва наркотиків, припинення їх джерел, блокування і перекриття наркотрафіків та розповсюдження наркотиків;

- пріоритетність заходів щодо попередження споживання наркотиків серед молоді та підлітків. Головний акцент робиться на виховну роботу, налагодження профілактичної діяльності, виховання в молоді почуття дбайливого ставлення до життя і неприйняття наркотиків; вживаються дієві

заходи, організовується і координується діяльність зацікавлених урядових підрозділів і громадських організацій;

- активний розвиток міжнародного співробітництва в боротьбі з наркотиками, втілення в життя принципу широкої участі, проведення збалансованої міжнародної стратегії боротьби з наркотиками [68].

Але все ж головним вектором американських зусиль стало розширення контактів з державними органами країн регіону, відповідальними за боротьбу з наркозагрозою (правоохоронним, прикордонним і держбезпеки) і надання їм інституційної та матеріально-технічної підтримки. Допомога виділяється в рамках декількох програм Держдепартаменту (International Narcotics Control and Law Enforcement, INCLE; Foreign Military Financing, FMF; Nonproliferation, Antiterrorism, Demining and Related Program, NADR) і Пентагону (Section 1004 of the National Defense Authorization Act, CENTCOM Counter-Narcotics Program). У зовнішньополітичному відомстві США за їх проведення відповідає Бюро з питань міжнародного контролю за наркотиками та охорони правопорядку (Bureau of International Narcotics and Law Enforcement Affairs), а до виконання залучаються Управління по боротьбі з наркотиками (Drug Enforcement Administration, DEA) при Міністерстві юстиції США, ФБР та інші компетентні структури, ряд з яких уклали з країнами ЦА окремі угоди і розмістили тут своїх представників. Частина програм реалізується спільно з міжнародними організаціями [99].

Питання про результативність американських програм залишається відкритим. При розподілі матеріально-технічних засобів Сполучені Штати зазнають труднощів з подальшим контролем за їх цільовим використанням одержувачами. В умовах високої корупції на місцях прикордонні технічні системи і зовсім нерідко виявляються марними.

Значна частина грошей виділяється не на потреби центральноазіатських силових відомств, а на фінансування поточної діяльності розміщеного в регіоні західного персоналу і рішення дипломатичних завдань США. З 5,4 млн дол., які Держдепартамент просить у Конгресу в 2016 р на базову



антинаркотичну програму INCLE, чотири мільйони (або 75%) планувалося направити на просування Латиноамериканської антинаркотичної ініціативи, тобто лобіювання власного політичного проекту. Ці кошти, хоча в документах виступаючих американських офіційних осіб називаються допомогою, такими по факту не є [90].

На ефективності антинаркотичної політики США позначається і той факт, що рішення Вашингтона з асигнувань, як правило, є політично мотивованими. Практика показала, що при необхідності американська адміністрація готова в тому числі співпрацювати з особами, причетними до кримінальному бізнесі, якщо того вимагають прагматичні міркування з просування американських інтересів

Всі ці чинники спричинили необхідність прийняття Національної стратегії контролю за наркотиками 2020 року (далі - Стратегія), що обумовлено динамікою змін, що відбуваються як в США так і в світі, виникненням нових викликів і загроз, пов'язаних насамперед з активізацією злочинності пов'язаної з наркотрафіком, появою нових видів наркотичних засобів і психотропних речовин (далі - наркотики), посиленням негативних тенденцій, таких як стійке скорочення чисельності населення США у зв'язку з наркоманією [90].

Стратегією контролю за наркотиками США 2020 року, затвердженої Президентом США Дональдом Трампом 3 лютого 2020 року одним з джерел загроз національній безпеці визнана діяльність транснаціональних злочинних угруповань та організацій, пов'язана з незаконним обігом наркотиків та їх прекурсорів.

Сучасна наркоситуація в США характеризується розширенням масштабів незаконного наркотрафіку та обігу наркотиків, таких як героїн, кокаїн, стимулятори амфетамінового ряду, лікарських препаратів, що мають психотропну дію, а також їх вплив на поширення ВІЛ-інфекції, вірусних гепатитів, що представляє серйозну загрозу безпеки держави, економіці країни і здоров'ю її населення [101].

Стратегія розроблена відповідно до Конституції США, федеральними законами та іншими нормативними правовими актами США, загально визнаними принципами і нормами міжнародного права в сфері протидії незаконному обігу наркотиків та їх прекурсорів з урахуванням вітчизняного та зарубіжного досвіду. Стратегією визначаються мета, принципи, основні напрямки та завдання державної антинаркотичної політики США [68].

Головною метою Стратегії є істотне скорочення незаконного поширення і немедичного споживання наркотиків, масштабів наслідків їх незаконного обороту для безпеки та здоров'я особи, суспільства і держави.

Рішення і заходи, що вживаються органами державної влади в області боротьби з незаконним обігом наркотиків та їх прекурсорів, ґрунтуються на принципах законності, дотримання конституційних прав і свобод громадян, відкритості, конкретності, системності, комплексності, попереджувального впливу, забезпечення рівності всіх перед законом і невідворотність відповідальності.

Досягнення головної мети Стратегії здійснюється на основі збалансованого і обґрунтованого поєднання заходів за наступними напрямками [99]:

а) скорочення пропозиції наркотиків шляхом цілеспрямованого припинення їх нелегального виробництва і обороту всередині країни, протидії наркоагресії;

б) скорочення попиту на наркотики шляхом вдосконалення системи профілактичної, лікувальної та реабілітаційної роботи;

в) розвиток і зміцнення міжнародного співробітництва в сфері контролю над наркотиками.

Основні стратегічні завдання:

а) розробка і впровадження державної системи моніторингу наркоситуації в США;

б) створення і реалізація загальнодержавного комплексу заходів щодо припинення незаконного розповсюдження наркотиків та їх прекурсорів на території США;

в) вироблення заходів протидії наркотрафіку на територію США;

г) забезпечення надійного державного контролю за легальним обігом наркотиків та їх прекурсорів;

д) створення державної системи профілактики немедичного споживання наркотиків з пріоритетом заходів первинної профілактики;

е) вдосконалення системи надання наркологічної медичної допомоги хворим на наркоманію і їх реабілітації;

ж) вдосконалення організаційного, нормативно-правового та ресурсного забезпечення антинаркотичної діяльності.

Стратегічними цілями міжнародного співробітництва США в сфері контролю за обігом наркотиків є [91]:

а) використання механізмів багатостороннього та двостороннього співробітництва з іноземними державами, регіональними та міжнародними організаціями, включаючи розширення необхідної договірно-правової бази;

б) зміцнення існуючої системи міжнародного контролю за обігом наркотиків на основі відповідних Конвенцій ООН, резолюцій Ради Безпеки, рішень Генеральної Асамблеї та інших органів системи ООН.

Досягнення цих цілей забезпечує розгортання ефективної системи міжнародного антинаркотичного співробітництва США як механізму координації зусиль всіх учасників боротьби з наркобізнесом.

Пріоритетними напрямками міжнародного співробітництва США в сфері контролю наркотрафіку є:

а) здійснення протидії глобальній наркозагрозі з урахуванням принципової позиції США про центральну координуючу роль ООН та її Ради Безпеки в боротьбі з новими викликами і загрозами в цій сфері;

б) концентрація основних зусиль на боротьбі з контрабандою в США наркотиків з Латинської Америки;

в) підвищення ролі США в наданні технічної допомоги країнам Латинської Америки в протидії латиноамериканській наркозагрозі;

г) ведення цілеспрямованої роботи по прогнозуванню та ліквідації загроз національній безпеці США з боку інших типів наркотиків, включаючи синтетичні;

д) розвиток регіонального співробітництва в сфері контролю над наркотиками з використанням потенціалу таких міжнародних організацій та структур, як Організація Договору про колективну безпеку, Шанхайська організація співробітництва, Співдружність Незалежних Держав, Євразійська група з протидії легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму та інші, в тому числі в контексті зміцнення «поясів» антинаркотичної і фінансової безпеки навколо країн Латинської Америки;

е) комплексне вивчення проблем, пов'язаних з контролем над наркотиками, включаючи скорочення пропозиції і попиту на них, і вироблення спільних заходів щодо вирішення зазначених проблем в контактах з «Групою восьми», в першу чергу з представниками США, Європейського союзу, НАТО, а також на відповідних майданчиках Азіатсько-Тихоокеанського регіону, Латинської і Північної Америки.

Організаційне, правове і ресурсне забезпечення антинаркотичної діяльності в США забезпечується певним механізмом контролю за реалізацією Стратегії. Удосконалення організаційного, правового та ресурсного забезпечення антинаркотичної діяльності в США здійснюється з метою підвищення рівня координації суб'єктів антинаркотичної діяльності та якості їх роботи в сфері боротьби з незаконним обігом наркотиків на території США, профілактики немедичного споживання наркотиків, лікування і реабілітації осіб, які споживають наркотики [99].

Вдосконаленню організаційного забезпечення антинаркотичної діяльності сприятиме:

а) створення державної системи моніторингу наркоситуації в Латинській Америці;

б) розробка і реалізація федеральних і регіональних цільових програм у сфері протидії зловживанню наркотиками та їх незаконному обігу та підвищення ролі антинаркотичних програм в країнах Латинської Америки в частині, що стосується наркотрафіку;

в) створення механізму взаємодії правоохоронних та інших державних органів з громадянами та інститутами громадянського суспільства з питань протидії немедичного споживання і незаконному розповсюдженню наркотиків в США;

е) створення державного науково-дослідного центру, що працюватиме на основі міждисциплінарного підходу і просуватиме передові світові методи антинаркотичної політики.

Удосконалення нормативно-правового регулювання антинаркотичної діяльності передбачає:

а) вдосконалення законодавства США за такими основними стратегічними напрямками державної антинаркотичної політики;

б) вдосконалення кримінально-правового законодавства США в частині, що стосується гармонізації диспозиційних конструкцій з заходами кримінального покарання в залежності від тяжкості скоєних злочинів, більш широкого використання адміністративної відповідальності, забезпечення гнучкості системи покарання, що передбачає диференціацію відповідальності;

в) введення в законодавство США норм, що надають підсудним, хворим на наркоманію і визнаних винними у вчиненні злочинів невеликої або середньої тяжкості, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків, можливість вибору між лікуванням і кримінальним покаранням, а також встановлюють механізм контролю за прийнятими даної категорією осіб зобов'язаннями по лікуванню і відповідальність за їх невиконання;

г) забезпечення адміністративно-правового регулювання діяльності юридичних і фізичних осіб, дії яких можуть створювати умови, що сприяють поширенню немедичного споживання наркотиків, особливо в групах ризику;

д) внесення змін до законодавства США, що надають можливість включення питань діяльності органів місцевого самоврядування в сфері профілактики немедичного споживання наркотиків і антинаркотичної пропаганди в перелік питань місцевого значення;

е) вдосконалення законодавства США в сфері інформації та інформатизації в частині, що стосується розробки механізмів, що перешкоджають пропаганді споживання наркотиків, а також дозволяють більш активно використовувати засоби масової інформації в пропаганді здорового способу життя;

ж) прийняття заходів, що стимулюють розвиток міжнародно-правової бази співробітництва, вдосконалення та гармонізацію національних законодавств держав - учасниць антинаркотичної діяльності;

з) створення законодавчих і правових умов, що дозволяють гарантувати проведення антинаркотичної пропаганди і профілактики в засобах масової інформації;

і) нормативно-правове регулювання діяльності немедичних організацій різних форм власності, приватних осіб у сфері профілактики немедичного споживання наркотиків і реабілітації хворих на наркоманію.

Очікувані результати реалізації Стратегії [99]:

а) істотне скорочення пропозиції наркотиків і попиту на них;

б) істотне скорочення масштабів наслідків незаконного обігу наркотиків;

в) створення і функціонування державної системи моніторингу наркоситуації в Латинській Америці;

г) створення і функціонування державної системи профілактики немедичного споживання наркотиків;

д) сучасна система лікування і реабілітації хворих на наркоманію;

е) стратегічні плани по припиненню незаконного поширення наркотиків на всій території США;

ж) дієва система заходів протидії наркотрафіку на територію США;

- з) надійний державний контроль за легальним обігом наркотиків;
- і) організаційне, нормативно-правове та ресурсне забезпечення антинаркотичної діяльності.

Керовані ризики: зниження рівня облаштування та охорони державного кордону США; скорочення кількості спеціалізованих наркологічних медичних установ і чисельності психіатрів-наркологів, психологів, соціальних працівників; зниження доступності, якості та ефективності заходів профілактики немедичного споживання наркотиків, лікування і реабілітації осіб, які вживають наркотики [84].

Частково керовані ризики: формування в суспільстві толерантного ставлення до незаконного споживання наркотиків, дискредитація діяльності органів державної влади, що здійснюють протидію наркотрафіку.

Некеровані ризики: зростання злочинності (включаючи міжнародний) в сфері незаконного обігу наркотиків з появою нових каналів наркотрафіку; збільшення рівня незаконної міграції; поява в незаконному обороті нових наркотичних засобів, що володіють наркогенним потенціалом психотропних речовин.

Заходи протидії: вдосконалення антинаркотичної діяльності на основі оцінки характеру, масштабів і наслідків впливу несприятливих факторів на досягнення генеральної мети і рішення задач Стратегії.

### **3.2. Динаміка та результати боротьби з латиноамериканським наркотрафіком**

Вивчення досвіду США щодо результатів боротьби з латиноамериканським наркотрафіком, обумовлено міркуваннями теоретичного і практичного характеру. З теоретико-компаративістської точки зору цей досвід стане у нагоді під час боротьби з наркотрафіком у світі, що є безсумнівно, корисним і потребує врахування під час створення засобів та методів боротьби з наркотиками та їх наркотрафіком.

Незаконна торгівля наркотиками або наркотрафік є глобальним чорним ринком, присвячений вирощуванню, виробництву, розподілу та продажу наркотичних засобів, які підлягають забороні відповідно до закону. За даними Доповіді Організації Об'єднаних Націй з наркотиків і злочинності про наркотики і злочинності в світі за 2019 рік, обсяг глобального ринку заборонених наркотиків становить 321,6 млрд. дол. США. При тому, що світовий ВВП в цьому ж році склав 36 трлн дол США, нелегальна торгівля наркотиками може бути оцінена майже в 1% від загальної світової торгівлі. Споживання нелегальних наркотиків широко поширене у всьому світі, і місцевій владі, як і раніше дуже важко перешкодити його популярності [97].

Як відомо, Сполучені Штати займають перше місце в світі за споживанням наркотиків. Наркобізнес в країні став процвітати, а разом з ним стали з'являтися перші наркотрафіки з латиноамериканських країн. Тільки в період з 2015 по 2019 років на південному кордоні США збільшилася кількість вилучень марихуани на 49%, метамфетаміну - на 54%, героїну - на 297%, а екстазі - на 839% [93].

Робота в сфері профілактики наркоманії та боротьби з наркотрафіком в США носить системний характер і ведеться за кількома напрямками. Інструментарій для боротьби з латиноамериканським наркотрафіком сформувався не так давно, і в значній мірі на нього вплинув досвід США, де в другій половині ХХ століття політики вирішили використовувати термін «війна з наркотиками», втілюючи новий підхід в життя як на законодавчому рівні, так і в боротьбі за уми громадян [94]. В рамках підрозділу актуальним є дослідження динаміки та результатів боротьби з латиноамериканським наркотрафіком, як формувалася нова антинаркотична програма США і до чого це в результаті призвело.

Коріння «війни з наркотиками» в США йдуть ще в ХІХ століття, а отже можна прослідкувати динаміку боротьби з латиноамериканським наркотрафіком.



Перший етап боротьби з наркотрафіком можна позначити як етап «криміналізації і залякування». Результати боротьби носили суперечливий характер: заборони і кримінальні переслідування не змогли перешкодити наркоманам купувати і вживати незаконні наркотики. Стратегія попередження наркоманії в школах, спрямована на залякування неповнолітніх, тільки посилила вже сформовані настрою підлітків. Це означає, що противники наркотиків в черговий раз переконалися в своїй правоті, а для прихильників наркотичних речовин заборонений плід став ще солодший [86, с. 104].

Метод криміналізації і залякування дав все ж і позитивні результати. Він дозволив більшу частину населення налаштувати проти незаконних наркотиків і знизив привабливість вживання героїну. У той же самий час активізація проблеми боротьби з наркотиками призвела до того, що було узаконено розширення поліцейської інфраструктури. У 1978 році боротьба з наркотиками була поставлена в один ряд з боротьбою проти тероризму. У 1982 році внесення змін до Закону «Про наркотичні речовини та криміналізації вживання наркотиків» призвело до посилення кримінального переслідування за торгівлю і вживання незаконних наркотиків: в черговий раз були посилені вищі міри покарання, було введено правило головного свідка і реалізований принцип «лікування замість покарання», відповідно до якого наркоманів, які заслуговують на покарання, лікували в примусовому порядку. Однак ці заходи не привели до бажаного результату - рівень споживання наркотиків не знизився [104, с. 39].

«Війна з наркотиками» триває в США (і за їх межами) вже більше сорока років, нехай її інтенсивність і знизилася через зростання загрози з боку міжнародного тероризму. Результати - сумнівні. Самі спецслужби визнають, що в стані перехоплювати від десяти до тридцяти відсотків обороту героїну і кокаїну; величезні витрати на боротьбу фактично йдуть в нікуди: в Латинській Америці виробництво наркотиків тільки наростає; загальні витрати на цю війну вже непросто порахувати (приблизна оцінка - близько одного трильйона доларів починаючи з 1971 року) [86].

Відносні динамічні успіхи, які були досягнуті з початку 2000-х років були нівельовані. Наприклад, частка школярів, що вживають наркотики, впала в 2000 році до 14,4%, але потім починаючи з 2010 року виросла до 20-25%, тобто приблизно на рівень середини 1990-х років. При цьому середня ціна на дозу героїну в США постійно падає, а не зростає (скоротившись з початку 2000-х на 93%). У той же час мілітаризація поліції, розпочата Дональдом Трампом, привела лише до ескалації насильства з боку наркоторговців, а також жителів районів, в яких процвітає наркоторгівля, що підриває довіру частини населення до державних інститутів і правоохоронних відомств. Все це (а також орієнтація на расу під час арешту: афроамериканців затримують частіше, ніж білих) стало приводити до запеклих протестів і бунтів - як реакція на жорсткі дії поліцейських [103].

Сама проблема так і залишилася невирішеною: в 2019 році близько 50 тисяч американців померли від передозування наркотиками, тобто приблизно в п'ять разів більше, ніж в 2000 році. І хоча деяких своїх цілей «війна з наркотиками» досягла, але найголовніше завдання - серйозним чином скоротити споживання наркотиків в США - так і залишається мрією: частка споживачів наркотиків з 2000 року тільки зростає. Так що не дивно, що ще з початку 2000-х все частіше можна почути про те, що «війна з наркотиками» зазнала поразки.

Тому представляється раціональним вживати заходів в самих Сполучених Штатах, тому що рівень споживання наркотиків американцями залишається дуже високим, попит не знижується і американці продовжують продавати вогнепальну зброю мексиканцям. Звичайно ж, в якості рішення багато хто пропонує скасування кримінальної відповідальності за вживання і зберігання наркотиків, зокрема марихуани - одного з найбільш вживаних наркотиків в США. Але такий розвиток подій навряд чи допоможе, оскільки втрата на ринках наркокартелів марихуани, звичайно ж, позначиться на фінансах картелю, але незначно: кмітливі дилери знайдуть інший спосіб наживи. Крім того, необхідно враховувати різницю в законодавствах штатів

США. У деяких з них податки на ті чи інші товари обмеженого споживання можуть різнитися, тому їх також продають на так званому сірому ринку. Аналогічна ситуація може статися і з наркотиками.

Динаміка зростання постачання наркотичних речовин з країн Латинської Америки призвели до того, що історично в США склалося п'ять методів боротьби з наркотрафіком [51]:

1) кримінально-політичний метод, згідно з яким попередження наркоманії розглядається в тісному зв'язку із заходами щодо запобігання злочинності взагалі;

2) соціально-психологічний метод, який виходить з функціональності вживання наркотиків і будується на принципах «функціональних еквівалентів»;

3) метод, який спрямований на охорону здоров'я людини і на «забезпечення всебічного розвитку соціальних якостей особистості»;

4) метод, який спрямований на надання допомоги страждаючим наркоманією і в якому об'єднані превентивні заходи «щодо мінімізації збитку здоров'ю» і «зниження ризику»;

5) освітній метод, в якому питання наркокультури суспільства розглядаються як найважливіше завдання освіти і культивування життєвого досвіду.

Результатами у вирішенні проблеми наркотрафіку є такі:

1) Перший варіант вирішення цієї проблеми - декриміналізація наркоманії, при якій прийнято підхід до наркозалежних як до пацієнтів, а не до злочинців. У той же час виробництво наркотиків визнається злочином, однак найбільш конструктивним визнано переслідування організованих злочинних груп, які отримують прибутки від наркотогівлі. Спірна точка зору, але в доповіді, в якому викладені ці ідеї, Комісія з питань наркополітики посилалася на успішну реалізацію програм декриміналізації в Португалії та Австралії [51].

2) Другий варіант вирішення цієї проблеми - ліквідація і знищення наркотрафіків і лідерів картелів, але це вже пройдений етап і потрібних результатів він не показав. На місце одних ватажків приходять інші, а заарештовані довели, що здатні управляти їх наркоорганізаціями, перебуваючи в ув'язненні. Варто привести в приклад лідера наркокартелю Sinaloa Хоакіна Гузмана на прізвисько Коротун, якого неодноразово заарештовували, але він примудрявся збігати з найбільш захищених в'язниць як США, так і Мексики. Але 19 січня 2017 року Коротун все ж був переданий американській владі і отримає довічний термін, це означає, що всесвітньо відомому наркокартелю доведеться шукати нового ватажка [53].

3) Третій варіант вирішення цієї проблеми – це посилення охорони кордону, посилення міграційної політики, а також масові арешти теж не вплинули на ліквідацію наркотрафіку, тому що дилери не тільки стали здійснювати транзит наркотиків наземними шляхами, а й повітряними, водними і підземними. Крім того, згідно зі звітом прикордонної служби США, кожен четвертий з п'яти затриманих з наркотиками виявляється громадянином США [52]. Дилери вербують звичайних американських громадян, погрожують їм, пропонують величезні гроші і т.д.

4) Четвертий варіант вирішення цієї проблеми - діяти проти головної мотивації наркотрафіку - проводити дії, спрямовані на фінансові обмеження, не давати витратити отриманий прибуток, заморожувати рахунки і т.д. Але тут знову ж таки велику роль відіграє корупція, яка може сприяти переходу певних банків на сторону злочинців: чого можна знайти безліч підтверджень [51].

В Докладі Управління ООН з наркотиків та злочинності від 2019 року, відзначено, що нині в США вивчаються можливості використання трьох концепцій боротьби з наркотрафіком з країн Латинської Америки [11]:

Перша концепція передбачає активізацію традиційної моделі: всебічну і надзвичайно жорстку боротьбу з наркоторговцями і нарковиробниками, в тому числі за межами США і посилення антинаркотичного законодавства. Критики такого підходу аргументують, що неможливо повністю знищити

наркоманію, оскільки вживання наркотиків завжди було «тінню» цивілізації. Жорсткість антинаркотичних законів призведе до того, що в'язниці будуть переповнені в'язнями, вся вина яких полягає лише в тому, що при них було виявлено невелику кількість наркотиків. Підвищення ролі правоохоронних органів неминуче призводить до зловживання службовим становищем з боку поліцейських і співробітників спецслужб, маніпулювання законами і обмеження громадянських прав простих смертних. Крім того, втручання США у внутрішні справи інших держав, загрожує негативними наслідками.

Друга концепція передбачає упор на зниження споживання наркотиків. Зокрема, наголос передбачається робити на посиленні роз'яснювальної роботи. Наркаторговців слід карати максимально строго, але люди, викриті у вживанні або зберіганні наркотиків не повинні піддаватися серйозним покаранням. Критики подібної стратегії стверджують, що пропаганда здорового способу життя не здатна помітно зменшити рівень споживання наркотиків. Крім того, фактична безкарність наркаторговців зробить наркотики широко доступними, що збільшить число людей, нездатних утриматися від спокуси їх спробувати.

Третя концепція пропонує змінити підхід до наркоманів - їх слід розглядати не як злочинців, а як хворих, яких слід не карати, а лікувати. Держава повинна декриміналізувати наркотики - зробити їх легальними, що дозволить контролювати їх продаж і не допустити потрапляння наркотиків в руки молодих людей. Крім того, ця стратегія може зменшити міць злочинних угруповань. Опоненти вважають, що доступність наркотиків буде лише сприяти їх ширшому поширенню, а методик, здатних гарантовано позбавити наркоманів від наркозалежності, поки не існує.

Офіційна політика США в області боротьби з розповсюдженням наркотиків заснована на двох головних принципах: по-перше, всіляко намагатися скоротити споживання наркотиків в США, по-друге, всіляко обмежувати іноземні поставки наркотиків.

Як зазначає американський уряд, боротьба з наркотиками стала справді загальнонаціональною. Саме ця боротьба з наркотрафіком включає в себе зусилля як уряду, так і громадських організацій на зразок руху «За Америку, вільну від наркотиків». Щорічно, уряд США витрачає на антинаркотичну кампанію 1 млрд. дол. Політичні діячі, члени спеціальних органів у боротьбі з наркотрафіком роблять ставку не на самих наркоманів, а на виробників і торговців наркотиками [93].

Урядом США зазначено, що великі матеріальні ресурси спрямовуються на заходи щодо зниження попиту на наркотичні засоби й психотропні речовини, ранню профілактику наркоманії й лікування осіб від наркотичної залежності. Традиційно телепрограми розраховані на підлітків і молодих людей, які і є очевидними групами ризику, що характерно й для нашої країни. Цей позитивний досвід у боротьбі з наркотрафіком у США необхідно використовувати і в Україні. Заслугує уваги і той факт, що найпоширенішими інструментами боротьби з наркоманією в Америці є освіта і робота засобів масової інформації, де йде посилена реклама здорового способу життя й цілеспрямовано формуються установки проти вживання наркотиків [5].

Також у США велику увагу приділяють зниженню попиту на наркотики, там активно впроваджується примусове лікування осіб, які зловживають наркотичними засобами й психотропними речовинами, у спеціальному центрі під страхом судового покарання за відмову від такого лікування. У цій країні ухвалено низку постанов, що зобов'язують лікувальні установи займатися лікуванням наркоманів з обов'язковою гарантією анонімності такої процедури. При цьому примусове лікування від наркоманії здійснюється за рішенням суду і в умовах диспансеру або в центрі перевиховання [95].

Отже, у підсумку зазначимо, що для досягнення позитивних результатів у боротьбі з наркотрафіком в США було запропоновано:

- визнати проблему наркоманії як загальнонаціональну і виробити довгострокову програму-стратегію (на десять років) з протидії наркоманії та

наркобізнесу із залученням широкого кола державних інституцій із вказівкою обсягів фінансування та конкретних термінів виконання;

- передбачити бюджетом США необхідні фінансові ресурси для правоохоронних органів для ведення активної боротьби з незаконним оборотом наркотиків як усередині країни, так і за її межами;

- розглянути питання про посилення кримінальної відповідальності за організовані форми діяльності, пов'язані з наркобізнесом, аж до довічного позбавлення волі;

- розширити міжнародне співробітництво з метою запобігання надходженню наркотиків на територію США. Особливо це стосується прикордонних з США держав;

- провести заходи, спрямовані на ліквідацію незаконного виробництва наркотиків синтетичного і природного (сівба і вирощування снотворного маку і конопель) походження на території нашої країни;

- проведення системної політики, спрямованої на підриг економічної складової ділків злочинного наркобізнесу, з позбавленням їх можливості легалізації доходів, отриманих від торгівлі наркотиками;

- звернутися до засобів масової інформації, щоб велося більше пропагандистсько-інформаційних заходів (насамперед стосовно молоді, починаючи з десяти років) із циклом теле-, радіопередач про шкоду наркоманії, токсикоманії, енергетичних напоїв, алкоголю й тютюну за участю зірок кіно- і шоу-бізнесу, спортсменів, учених, політиків;

- залучення до боротьби з наркоманією широких кіл громадськості на всіх рівнях, від загальнонаціонального до регіонального й місцевого [103].

Аналіз підходів американського уряду до прийомів та способів боротьби з наркотрафіком показує, що єдиної думки щодо методів боротьби із загрозою поки не вироблено. Проблема поширення латиноамериканського кокаїну за останні роки тільки посилилася, тому американський підхід до боротьби з наркотрафіком як до проблеми міжнародної безпеки видається обґрунтованим.

Оскільки об'єктивні інтереси США і латиноамериканських країн в їх прагненні протистояти незаконному обігу наркотичних засобів та їх прекурсорів близькі або збігаються, можливо, розширення взаємодії з латиноамериканськими країнами в рамках існуючих трьох базових антинаркотичних конвенцій ООН (1961, 1971 і 1988 роках), які є міжнародно-правовою та практичною основою міжнародної політики з протидії наркотикам [11].

Форми такої взаємодії можуть носити різний характер:

- взаємодія між експертами США і країн Латинської Америки відповідного профілю, як на двосторонній, так і багатосторонній основі;
- проведення спільних досліджень незаконного обігу наркотичних засобів та їх прекурсорів в Латинській Америці, враховуючи постанови і реакцію різних урядів, і ступінь взаємної інтересу в проведенні подібного роду дослідженні;
- моніторинг різних аспектів обігу наркотичних засобів та ефективності заходів правоохоронних органів, як на національному, так і на міжнародному рівнях;
- розширення за підтримки США програм навчання по боротьбі з незаконним обігом наркотиків і психотропних речовин для працівників правоохоронних органів країн Латинської Америки.

Таким чином, можна відзначити, що у цілому, боротьба з наркобізнесом і наркотрафіком повинна мати комплексний характер, бути пріоритетом у діяльності всього суспільства, всіх державних інститутів і громадських формувань, а не тільки правоохоронних органів.

### **Висновки до розділу 3**

Наркопроцеси визначили необхідність пошуку оптимальної моделі функціонування державної антинаркотичної політики США, здатної докорінно поліпшити наркоситуацію і знизити високий рівень наркотизації



населення та наркозлочинності. З моменту утворення і до теперішнього часу США робить певні кроки в напрямку формування такої політики. Зокрема, були прийняті: Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин 1989 року; створення «Плану Колумбія» та «Ініціатива Меріда» з протидії незаконному обігу наркотичних засобів та психотропних речовин та зловживанню ними в Латинській Америці та інші документи, що становлять організаційні та законодавчі основи антинаркотичної політики. У 2020 році Президент Дональд Трамп затвердив Стратегію державної антинаркотичної політики США - фундаментальний документ, який визначає стратегічні пріоритети і заходи з протидії з незаконним наркотрафіком з країн Латинської Америки на найближчу перспективу.

Стратегія державної антинаркотичної політики США 2020 року встановила нові принципи боротьби з наркотрафіком, що відповідає міжнародним конвенціям та договорам, а саме: соціальна обумовленість і наукова обґрунтованість антинаркотичного законодавства; збалансоване застосування обмежувальних та стимулюючих заходів до осіб, які вчинили правопорушення, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і їх аналогів; забезпечення антинаркотичної безпеки.

Досвід США у запобіганні наркотрафіку з країн Латинської Америки охоплює цілий комплекс підходів - організаційних, методологічних, правових, соціальних, фінансових, адміністративних, виховних, освітніх та ін. Поєднання превентивних заходів, спрямованих на захист суспільства від нелегального розповсюдження наркотиків, з підтримкою США створює продуманий варіант серйозно-обмежувальної політики відносно незаконного наркотрафіку. В її основі - об'єднання зусиль проти незаконного наркотрафіку з діями щодо запобігання використанню наркотиків, що, безумовно, сприятиме зміцненню соціальної безпеки в цілому.

Однак, незважаючи на досягнуті результати, подальша реалізація державної антинаркотичної політики вимагає більш масштабного і системного

підходу до питань вдосконалення законодавства, реально існуючої в даний час наркозагрози. В умовах сучасної глобалізації транснаціональної наркозлочинності необхідно не просто вловлювати дискретні загрози, але і формувати нову філософію антинаркотичної безпеки держави. Уряд США бачить успіх у протидії наркотрафіку в Латинській Америці і країнах Карибського басейну в загальних заходах зміцнення держав, розширенні демократії, забезпеченні прозорості політичного процесу, підйом заробітної плати державним службовцям, що потребують витрат на правоохоронну систему, яка, за даними ООН, стане гарантом демократичної безпеки громадян. Крім того, пропонується з досвіду деяких європейських країн легалізувати частину наркотиків, що, можливо змінить ситуацію і знизить рівень злочинності в латиноамериканському регіоні в цілому.

## ВИСНОВКИ

Відповідно до завданої мети кваліфікаційної роботи, яка полягає в поглибленні комплексного дослідження ролі США у боротьбі з наркотрафіком в Латинській Америці, можна зробити наступні висновки:

Трансформація світової системи на зламі тисячоліть, поява нових загроз і небезпек як на локальному так і глобальному рівнях вимагає переосмислення основних підходів до забезпечення безпеки людини та суспільства в цілому та аналізу концептуальних заходів у боротьбі з наркотрафіком як невід'ємної складової національної безпеки окремо взятої держави.

Встановлено, що наркотрафік набуває все більш значних масштабів, що в свою чергу призводить до вживання певних заходів безпеки як на національному так і на міжнародному рівні. Розроблення концептуальних підходів до безпеки, а також її інформаційного складника як на національному так і на міжнародному рівні ускладнюється відсутністю єдиних поглядів у суспільстві на деякі базові цінності, інтереси та цілі. Більшість дискусій на цю тему зараз розгорнулися навколо питання адаптації існуючих міжнародних структур безпеки до нових викликів та загроз сучасності та проблем встановлення нового світового порядку, який передбачає певний перегляд традиційних міжнародних норм і правил поведінки суверенних держав.

Основою для успішної боротьби з наркотрафіком є реальне визначення понятійно-категоріального апарату, що дозволить відокремити поняття «наркотрафік» від інших, схожих понять. Отже, при визначенні поняття наркотрафіку слід виходити з того, що за своєю правовою природою це явище загально-соціальне, що включає в себе поняття «наркоманія», «розповсюдження наркотичних речовин», «незаконний обіг наркотиків», «наркобізнес». Наркотрафік як загально соціальне явище та його складові елементи (наркобізнес – протиправна організаційна підприємницька діяльність, як один із каталізаторів корупції, що створює величезні прибутки),

які окремо та в сукупності створюють не тільки потенційні, але й реальні загрози національній безпеці, оскільки супроводжується різким зростанням злочинності.

Дослідження проблемних питань боротьби з наркотрафіком у зв'язку з переростанням її на одну з глобальних загроз сучасності є предметом широкого розгляду не тільки українських, а й зарубіжних вчених. Спираючись на думку авторів, можна надати наступне визначення поняттю «наркотрафік», під яким слід розуміти переміщення наркотичних засобів і психотропних речовин з різних географічних районів через митні кордони кількох держав, що здійснюється організованими злочинними групами міжрегіонального та міжнародного масштабу, спрямовані на отримання високих доходів шляхом вчинення протиправних діянь.

В даний час можна сказати, що США розробляє і приймає різні антинаркотичні програми, і ставить перед державними органами цілі та завдання, при виконанні яких можна було б досягти контролю над наркотрафіком в Латинській Америці. У зв'язку з активним розвитком наркотрафіку в країнах Латинської Америки США повинна задіяти всі активи для усунення умов і причин, що сприяють становленню і розвитку цього негативного явища. США вкрай необхідна наявність ефективних державних і загально-соціальних заходів боротьби з наркотрафіком, контролю за обігом наркотичних засобів і профілактики наркоманії. Відсутність таких заходів може призвести до серйозних негативних наслідків для суспільства і держави в цілому. Всі методи і дії, що здійснюються державними органами, скоординовані на боротьбу з наркотрафіком, зобов'язані мати струнку і узгоджену систему і неодмінно мають бути відсутні протиріччя і дублювання у функціях і відповідальності таких органів. Протидія наркотрафіку має бути направлена на підриг економічної бази наркотрафіку, що в даний час, виступає практично першочерговим завданням по боротьбі з ним.

Для припинення наркотрафіку через територію Латинської Америки потрібен узгоджений міждержавний підхід до забезпечення надійного заслону

перетину кордонів держав, які перебувають у прикордонній зоні з державами-виробниками наркотичних засобів і психотропних речовин, їх транспортування територією Латинської Америки і далі - в США та європейські країни. Визначено, що рішення поставленого завдання залежить від успішної реалізації наступних заходів:

1) посилення контролю за реалізацією державних програм профілактики наркоманії та вироблення стимулів діяльності осіб, залучених до реалізації цих програм;

2) всебічний аналіз практики проведення оперативно-профілактичних операцій типу «Плану Колумбія» та «Ініціатива Меріда» з метою визначення можливих напрямків і способів їх подальшого проведення;

3) посилення прикордонного та митного контролю, спрямованого на виявлення та припинення каналів наркотрафіку;

4) приведення державної статистичної звітності про виявлення фактів перевезення і пересилання наркотиків, а також результатів боротьби з цими злочинами у відповідність до вимог міжнародних Конвенцій;

5) достовірне інформування світової спільноти про стан наркотрафіку в Латинській Америці;

6) виявлення шляхів і способів транспортування наркотиків через території країн Латинської Америки в залежності від їх географічного положення і, як наслідок, вироблення механізмів впливу на незаконний наркотрафік.

Запропоновано схему налагодження продуктивних міжнародних відносин з протидії наркотрафіку та перекриття каналів транспортування наркотичних засобів (психотропних речовин) через територію країн Латинської Америки, що включає в себе наступні основні елементи:

1) регламентація загальноприйнятих стандартів, які використовуються в боротьбі з транснаціональною злочинністю;

2) посилення контролю за виконанням законодавчих актів, що регламентують кримінально, адміністративно-правові та оперативно-

розшукові заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів та психотропних речовин;

3) створення міжвідомчих, міжрегіональних слідчо-оперативних груп з включенням до їх складу співробітників DEI - як основний організаційний метод запобігання наркотрафіку;

4) розширення і конкретизація державних програм профілактики наркоманії;

5) регулярне інформування світової спільноти про стан наркотрафіку в межах національної юрисдикції з використанням міждержавних інформаційних баз даних на канали транспортування, їх способів.

Водночас, слід звернути увагу на деякі питання, які могли б слугувати предметом подальших наукових досліджень чи певної дискусії під час публічного захисту кваліфікаційної роботи. Особливої уваги слід приділити методиці та способам боротьби США з наркотрафіком в країнах Латинської Америки, адже різноманітність методів боротьби з наркотрафіком ускладнює взаємоузгодженість дій органів державної влади.

**СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Артемов В. Ю. Законодавчі проблеми захисту інформації з обмеженим доступом в комп'ютерних мережах // Науковий часопис Національного Педагогічного Університету імені М.П. Драгоманова: До 170-річного ювілею. Київ: НПУ, 2006. Вип. 4. С. 115–125.
2. Батиргареева В. С., Золотарьов О. І. Значення замісної терапії у запобіганні наркоманії та наркотичній злочинності // Наукові дослідження. Харків: 2012. Вип. 24. С. 82–94.
3. Брижко В. М. Теорія і практика інформаційного права: методологія кодифікації інформаційного законодавства України // Правова інформатика. 1(37)/2013. С. 68–74.
4. Борисо В. І. Кримінальна відповідальність за незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання прекурсорів // Проблеми пенітенціарної теорії і практики; Щорічний бюлетень / За заг. ред. А. А. Музики. Київ: КЮІ КНУВС. 2005. С. 24–33.
5. Васільєва В. О., Ємченко І. В. Експертиза наркотичних та вибухонебезпечних речовин. Підручник. Львів: «Компакт - ЛВ », 2005. 304 с.
6. Василевич В., Расюк Е. Конвенційний механізм протидії транснаціональному незаконному обігу наркотиків // Підприємництво, господарство і право. 2004. № 11. С. 148–152.
7. Воднік В. Д. Проблеми профілактики наркоманії в умовах побудови громадянського суспільства в Україні // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. 2011. № 10. С. 194–204.
8. Гогвуд Б. Аналіз політики для реального світу. Київ: Основи, 2004. 396 с.

9. Горькавий С. С. Поняття незаконного обороту наркотиків як злочину міжнародного характеру // Наукові записки Інституту законодавства ВРУ. 2011. 3(6). С. 135–140.
10. Джужа О. М., Василевич В.В., Кулакова Н.В. та ін. Організована злочинність в Україні та країнах Європи: посіб.; за заг. ред. О. М. Джужі. Київ: Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2007. 248 с.
11. Доклад Управління ООН з наркотиків та злочинності від 2019 року. URL: <https://www.unodc.org/unodc/ru/drug-trafficking/index.html> (дата звернення: 07.03.2020).
12. Єдина Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин 1988 р. URL: [http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995\\_096](http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_096) (дата звернення: 06.03.2020).
13. Кримінологічні засади протидії наркозлочинам в Україні. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2018. 48 с.
14. Лужецька Н. А. Механізми реалізації державної політики щодо запобігання та протидії наркоманії: автореферат ... канд. наук з держ. упр., спец.: 25.00.02. Одеса: Одеський регіон. ін-т держ. упр, 2018. 20 с.
15. Максименко С. Д. Наркоманія: підходи до профілактики та подолання. Практична психологія та соціальна робота. Київ, 2005. № 10. С. 1 – 3.
16. Мельник А. Ф., Оболенський О. Ю., Васіна А. Ю. та ін. Державне управління: навч. посіб.; за ред. А. Ф. Мельник. Київ: Знання-Прес, 2003. 343 с.
17. Мочерний С. В. Методологія економічного дослідження: монографія. Львів: Світ, 2001. 416 с.
18. Музика А. А. Відповідальність за злочини у сфері обігу наркотичних засобів. Київ: Логос, 1998. 323 с.
19. Організований наркобізнес (поняття, форми, підстави кримінальної відповідальності) / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, Л. В. Дорош та ін. ; за заг. ред. Ю. В. Бауліна, Л. В. Дорош. Харків: Право, 2005. 256 с.



20. Писаренко К. Ю. Міжнародно-правові аспекти участі України у боротьбі із незаконним обігом наркотичних засобів: автореф. дис... канд. юрид. наук 12.00.07; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2007. 20 с.
21. Питання та відповіді про ООН// Імідж та реалії. URL: [http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995\\_096](http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_096) (дата звернення: 06.03.2020).
22. Погорецький М. А., Смирнова І. В. Агентурна робота федеральних правоохоронних органів США у сфері боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів. Юридичний радник. 2007. № 5(19). С. 101–105.
23. Погорецький М. А., Черниш Р. Ф. Міжнародно-правовий досвід у сфері боротьби з незаконним обігом наркотиків // Право і суспільство. 2012. № 6. С. 193–196.
24. Пушкар Г. М. Примусове лікування від наркоманії як інший кримінально-правовий захід: зарубіжний досвід. Правове життя сучасної України: матеріали міжнар. наук. конф. проф.-викл. та аспірант. складу; відп. за вип. В. М. Дрьомін. Одеса: Фенікс, 2014. Т. 1. С. 601–603.
25. Романов В. Вступ до аналізу державної політики. / В. Романов, О. Рудік, Т. Брус. Київ: Основи, 2000. 243 с.
26. Савченко А. В., Осадчий В. І., Бульба В. В. Міжнародні та національні питання кримінальної відповідальності за злочини у сфері обігу наркотичних засобів: навч. посіб. / А. В. Савченко. Київ: Вид-во ПАЛИВОДА А. В., 2004. 112 с.
27. Ситник Г. П. Концептуальні засади забезпечення національної безпеки України: навч. посіб. / Г. П. Ситник, В. І. Абрамов; за заг. ред. Г. П. Ситника: у 3 ч. Ч. 2: Методологічні основи державного управління національною безпекою. Київ: НАДУ, 2009. 240 с.
28. Ступник Я. В. Механізм протидії наркозлочинності: кримінологічні засади. автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08; Харків, 2011. 20 с.

29. Суховолець У. А. Державна політика у сфері протидії незаконному обігу наркотичних засобів і психотропних речовин у системі державної політики в цілому // Європейські перспективи, № 7, 2014. С. 112–120.
30. Хитра О. Л. Причини та умови, які сприяють поширенню та вчиненню правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів із залученням неповнолітніх // Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць. Одеса, 2014. С. 359–364.
31. Худоба О. В. Зарубіжний досвід державного управління системою охорони здоров'я України: порівняльний аналіз // Державне управління та місцеве самоврядування. Дніпропетровськ, 2014. Вип. 1(20). URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2014/2014\\_01\(20\)/17.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2014/2014_01(20)/17.pdf). (дата звернення: 06.03.2020).
32. Худоб О. В. Координаційний механізм системи охорони здоров'я як складова державного управління // Державне будівництво: електрон. наук. фахове вид. 2010. № 2. URL: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/DeBu\\_2010\\_2\\_18.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/DeBu_2010_2_18.pdf). (дата звернення: 06.03.2020).
33. Авакян Р. О. Организация борьбы с наркоманией. Ереван, 1990. 323 с.
34. Алмазова Л. Последний улет Тимоти Лири. «Коммерсант-Daily», 15.06.1996., SILBER M. Le gourou du LSD. «Le Monde», 2-3 juin 1996. URL: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/DeBu\\_2010\\_2\\_18.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/DeBu_2010_2_18.pdf). (дата звернення: 06.03.2020).
35. Анищенко В. Н. О некоторых аспектах государственной политики в области противодействия коррупции // Вестник МВД России (в списке рекомендованных ВАК России), № 1, С. 2–7.
36. Антонян Ю. М., Князев В.В. Борьба с незаконным оборотом наркотиков за рубежом: монографія. Москва, 2003. 212 с.
37. Баранов А. П. Актуальные юридические аспекты практической информационной безопасности // Проблемы информационной безопасности. Компьютерные системы. 2009. № 4. С. 51–55.

38. Боголюбова Т. А., Толпекин К. А. Наркотизм и наркомания: основные направления борьбы и профилактики // Советское государство и право. 1987. № 1. С. 76–84.
39. Бачило И. Л. Информационное право: актуальные проблемы теории и практики. Москва: Юрайт. 2008. 435 с.
40. В Уругвае легализовали производство и продажу марихуаны. URL: [interfax.ru](http://interfax.ru) (дата зверения 19.03.2020).
41. Гаджиев К. С. Введение в геополитику. Москва: Логос, 1998. 416 с.
42. Гасанов Э. Г. Борьба с наркотической преступностью: международный и сравнительно-правовой аспекты. Москва, 2000. 209 с.
43. Государственная политика и управление / под ред. Л. В. Сморгунова. Москва: Российская политическая энциклопедия, 2006. Ч.1. 2006. 384 с.
44. Гогвуд Б. Анализ политики для реального мира. Москва: Основа, 2004. 396 с.
45. Жабский В. А. Наркотизм несовершеннолетних: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Ростов н/Д, 1999. 27 с.
46. Зайко Т. М. Проблемы наркотизации несовершеннолетних. Совершенствование борьбы с организованной преступностью и наркобизнесом.: материалы Всероссийской межведомственной научно-практической конференции (16-17 декабря 1997 г.). М., 1998. Вып. 1. 198 с.
47. Зазулин Г. В. Наркоэпидемия. Политика. Менеджмент. СПб.: Изд-во СПбГУ, 2003. 267 с.
48. Клименко Н. Ю. Наркотизм и наркобизнес: состояние и проблемы противодействия на федеральном и региональном уровнях: специализированный учебный курс / под ред. доц. Е. В. Кобзевой. Саратов, 2005. 356 с.
49. Макарова Л.П. Методологические основы превентологии (профилактики социальных отклонений) // Известия Российского

государственного педагогического университета им. А. И. Герцена. 2012. № 145. С 44–54.

50. Макарова Л. П., Соловьев А. В., Сыромятникова Л. И. Актуальные проблемы формирования здоровья школьников. Молодой ученый. 2013. № 12 (59). С. 494–496.

51. Мексиканцы не виноваты: наркотики в США привозят американские граждане. Russia Today. 28.03.2013. URL: <https://russian.rt.com/article/6421> (дата звернения 07.03.2020).

52. Как Трамп будет строить стену на границе с Мексикой. РБК. 26.01.2017. — URL: <http://www.rbc.ru/politics/26/01/2017/5889d28b9a7947a59f1d2a67> (дата звернения 07.03.2020).

53. Наркобарона Гусмана экстрадируют в США. Вести. RU. 20.01.2017. URL: <http://www.vesti.ru/doc.html?id=2845020&tid=109364> (дата звернения 07.03.2020).

54. Незаконный оборот наркотиков. Управление ООН по наркотикам и преступности. URL: <https://www.unodc.org/unodc/ru/drug-trafficking/index.html> (дата звернения 07.03.2020).

55. Никандров Н. США проиграли войну с наркокартелями Латинской Америки. URL: <https://www.warandpeace.ru/ru/commentaries/view/32647/> (дата звернения: 06.03.2020).

56. Омигов В. И. Борьба с незаконным оборотом наркотических средств и роль органов внутренних дел в ее осуществлении: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Москвма, 1994. 39 с.

57. Омигов В. И. Наркомания и незаконные действия с наркотиками. Москва, 1993. 75 с.

58. Омигов В. И. Незаконный оборот наркотиков: проблемы и пути решения. Преступность и проблемы борьбы с ней / под общ. ред. А. И. Долговой, В.И. Каныгина. М., 2007. 256 с.

59. Погорецький М. А., Смирнова І. В. Агентурна робота федеральних правоохоронних органів США у сфері боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів. Юридичний радник. 2007. № 5(19). С. 101 – 105.
60. Плахов Н. Н. Борьба с алкоголизмом и табакокурением - проблема педагогіки. Профилактическая и клиническая медицина. 2011. № 3 (40). С. 476 – 477.
61. Сбирунов П. Н. Криминологические вопросы предупреждения преступлений, связанных с наркотическими средствами : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 1985. 20 с.
62. Смитиенко В. Н. Преступления против здоровья населения. Омск, 1972. 38 с.
63. Статистика Управления по наркотикам и преступности ООН. [UNODC Statistics]. URL: <https://data.unodc.org> (дата звернення 07.03.20).
64. Сборник материалов ООН по борьбе с незаконным оборотом наркотиков / сост. А. П. Удод, Т. А. Галущенко, Е. А. Чистякова. К.: РИО МВД Украины, 1998. 516 с.
65. Тамбовцев В. Л. О разнообразии форм описания институтов. Обществ. науки и современность. 2004. № 2. С. 107 – 118.
66. Тарасевич В. Н. Институциональная теория: методологические поиски и гипотезы // Экон. теория. 2004. № 2. С. 48 – 51.
67. Тонков Е. Е. Государственно-правовая политика противодействия наркотизации российского общества. СПб., 2004. 123 с.
68. Чумакова М. Л. Наркоугроза и наркополитика // Латинская Америка, 2013, №8. 38 с.
69. Хатаев А. Ц. Проблемы интеграции правоохранительных систем при решении задач обеспечения экономической безопасности государств постсоветского пространства и пути их решения // Административное право и процесс. 2017. № 10. С. 15–16.

70. Ходжсон Дж. Экономическая теория и институты: манифест современной институциональной экономической теории: пер. с англ./ Дж. Ходжсон. Москва: Дело, 2003. 464 с.
71. Хольцман Л. Как сделать постмодернизм деятельностным // Вопр. философии. 2006. № 12. С. 24 – 34.
72. Юзьков Л. П. Государственное управление в политической системе развитого социализма. Київ, 1983. 156 с.
73. Acuerdo de Cooperación Regional para la Erradicación del Tráfico Ilícito de Drogas // SICA. URL: <https://www.sica.int/consulta/documento.aspx?idn=50426&idm=1> (дата звернення: 11.03.2020).
74. Beauchesne, Line. La legalisation des drogues: pour mieux en prevenir les abus. Geneve, 1992. 218 p.
75. Boullosa C., Wallace M. A Narco History: How the US and Mexico Jointly Created the "Mexican Drug War". New York: OR Books, 2015. P. 86–96.
76. Curtet, Idees fausses sur la defonce. - Paris, Flammarion, 1988. GUATTARI, Les drogues signifiantes. In: Drogues, passions muettes. - « Recherches», № 39 bis, decembre 1979. URL: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/DeBu\\_2010\\_2\\_18.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/DeBu_2010_2_18.pdf). (дата звернення: 06.03.2020).
77. Caballero, Francis. Droit de la drogue. Paris, Dalloz. P. 120–130.
78. David M. Drugs in America: A Documentary History. New York University Press, 2002. 432 p.
79. David F. Musto The American Disease : Origins of Narcotic Control. Oxford University Press, USA, 1992. 432 p.
80. Decision 250. Plan de Acción para la sustitución y desarrollo alternativo en las zonas productoras de coca de los países andinos // Comunidad Andina. URL: <http://www.comunidadandina.org/Normativa.aspx> (дата звернення: 06.03.2020).
81. Decision 505. Plan Andino de Cooperación para la Lucha contra las Drogas Ilícitas y Delitos Conexos // Comunidad Andina. URL: <http://www.comunidadandina.org/Normativa.aspx> (дата звернення: 04.04.2020).

82. Decision 712. Proyecto de Cooperación DCI-ALA/ 2007/019-670, titulado “Programa Anti-Drogas Ilícitas en la Comunidad Andina” // Comunidad Andina. URL: <http://www.comunidadandina.org/Normativa.aspx> (дата звернення: 08.04.2020).

83. Declaración Política sobre Tráfico Ilícito de Drogas, Delincuencia Organizada Transnacional y Terrorismo como desafíos para la seguridad y el desarrollo en Centroamérica. SICA. URL: <https://www.sica.int/consulta/documento.aspx?idn=37400&idm=1> (дата звернення: 11.03.2020).

84. Declaración Especial sobre el Problema Mundial de las Drogas. CELAC-Cuba. URL: [http://celac.cubaminrex.cu/sites/default/files/ficheros/doc\\_3\\_16\\_declaracion\\_sobre\\_drogas\\_espanol\\_0.pdf](http://celac.cubaminrex.cu/sites/default/files/ficheros/doc_3_16_declaracion_sobre_drogas_espanol_0.pdf) (дата звернення: 11.03.2020).

85. Estatuto del Consejo Suramericano sobre el Problema Mundial de las Drogas. UNASUR. URL: [https://repo.unasursg.org/alfresco/service/unasursg/documents/content/ESTATUTO\\_DEL\\_CONSEJO\\_SURAMERICANO\\_SOBRE\\_EL\\_PROBLEMA\\_MUNDIAL\\_DE\\_LAS\\_DROGAS.pdf?noderef=f9da766d-b2db-47be-b611-0679945ac8bd](https://repo.unasursg.org/alfresco/service/unasursg/documents/content/ESTATUTO_DEL_CONSEJO_SURAMERICANO_SOBRE_EL_PROBLEMA_MUNDIAL_DE_LAS_DROGAS.pdf?noderef=f9da766d-b2db-47be-b611-0679945ac8bd) (дата звернення: 28.03.2020).

86. Franzkowiak P. Risikokompetenz. Eine neue Leiterorientierung für die primäre Suchtprävention? Neue Praxis.1996. Heft 5. P. 409–425.

87. Haugaard L. Colombia: Peace and Drugs. – The Huffington Post, New York, 19.V.2014. URL: [www.huffingtonpost.com/lisa-haugaard/colombia-peace-anddrugs\\_b\\_5352199.html](http://www.huffingtonpost.com/lisa-haugaard/colombia-peace-anddrugs_b_5352199.html) (дата звернення 07.03.2020).

88. Hemispheric Drug Strategy. CICAD. URL: [http://www.cicad.oas.org/Main/Template.asp?File=/main/aboutcicad/basicdocuments/strategy\\_2010\\_eng.asp](http://www.cicad.oas.org/Main/Template.asp?File=/main/aboutcicad/basicdocuments/strategy_2010_eng.asp) (дата звернення: 06.03.2020).

89. Hemispheric Report evaluation report on Drug control 2015. CICAD. URL:

[http://www.cicad.oas.org/mem/reports/6/Full\\_Eval/MEM%20Hemispheric%20Report%20-%206th%20Round%20-%20ENG.pdf](http://www.cicad.oas.org/mem/reports/6/Full_Eval/MEM%20Hemispheric%20Report%20-%206th%20Round%20-%20ENG.pdf) (дата звернення: 06.03.2020).

90. Hetzer H. Colombia Ends Aerial Spraying of Illicit Crops. – The Huffington Post, New York, 15.V.2015. URL: [www.huffingtonpost.com/hannah-hetzer/colombia-aerialspraying\\_b\\_7291494.html](http://www.huffingtonpost.com/hannah-hetzer/colombia-aerialspraying_b_7291494.html) (дата звернення 07.03.2020).

91. Hulsman et de CELIS, Peines perdues. Paris, Le Centurion, 1982. URL: <https://www.warandpeace.ru/ru/commentaries/view/32647/> (дата звернення: 06.03.2020).

92. Hulsman et van ransbeek, Evaluation critique de la politique des drogues. - «Developpement et societe», Geneve, 1983, 271 p.

93. Isacson A., Meyer M. Beyond the Border Buildup. Security and Migrants Along the U.S.-Mexico Border. – Washington D.C.: Washington Office on Latin America, 2012. P. 4-15.

94. International Narcotics Control Strategy Report, Vol. 1. Wash. D.C.: U.S. Department of State Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs, 2012. P. 376–384.

95. Iniciativa Mérida // Embajada y Consulados de Estados Unidos en México. URL: <https://mx.usembassy.gov/es/our-relationship-es/temas-bilaterales/iniciativa-merida/> (дата звернення: 06.03.2020).

96. Kilmer B., Caulkins J.P., Bond B.M., Reuter P.H. Reducing Drug Trafficking Revenues and Violence in Mexico: Would Legalizing Marijuana in California Help? Occasional Paper. Santa Monica, CA, RAND Corporation, 2010. 456 p.

97. Lippmann W. Today and Tomorrow // New York Herald Tribune. 1954. 5 January. URL: <https://www.warandpeace.ru/ru/commentaries/view/32647/> (дата звернення: 06.03.2020).

98. Masoumeh T., Henning R., Kevin F. eds. Iran in Afghanistan: Political Designs and Regional Games // Partners for Stability. Involving Neighbors in Afghanistan`s Reconstruction – Transatlantic Approaches. Berlin, NOMOS, 2013. P. 43–49.



99. Miraglia P. *Drugs and Drug Trafficking in Brazil: Trends and Policies*. Washington, Center for 21st Century Security and Intelligence Latin America Initiative, 2016. URL: [www.huffingtonpost.com/lisa-haugaard/colombia-peace-anddrugs\\_b\\_5352199.html](http://www.huffingtonpost.com/lisa-haugaard/colombia-peace-anddrugs_b_5352199.html) (дата звернення 07.03.2020).

100. Nadelmann, Ethan. *Regimes globaux de prohibition et trafic international de drogue*. «Tiers Monde», 1992, №33 (131). P. 28–41.

101. *National Drug Control Strategy. A Report by the Office of National Drug Control Policy*. FEBRUARY 2020. URL <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2020/02/2020-NDCS.pdf> (дата звернення 05.06.2020).

102. Rodrigues T., Kalil M., Zepeda R., Rosen J. D. *War Zone Acapulco: Urban Drug Trafficking in the Americas*. Contexto Internacional. 2017. № 3. P. 616 – 626.

103. Schmid M. *Drogenszene, Drogenpolitik und Drogenhilfe. Eine Betrachtung aus der Normalisierungs- und Entdramatisierungsperspektive. Sucht – ein Versuch zu (über)leben / H. Neubeck-Fischer (Hrsg.). München, 1994. P. 33-59.*

104. Szasz T. *Notre droit aux drogues*. Paris, Ed. Lezard, 1994. URL: <https://www.warandpeace.ru/ru/commentaries/view/32647/> (дата звернення: 06.03.2020).

105. *Wall Street Journal*, 27 October 1989. URL: <https://www.warandpeace.ru/ru/commentaries/view/32647/> (дата звернення: 06.03.2020).